

Nr 13

Justitiekottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vattenlagen (1918:523), m. m. jämte motion.

Genom en den 2 april 1971 dagtecknad proposition, nr 106, har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att

dels antaga nedan återgivna förslag till

- 1) lag om ändring i vattenlagen (1918: 523),
 - 2) lag om ändring i lagen (1962: 627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.,
 - 3) lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965: 274),
 - 4) lag om ändring i lagen (1969: 246) om fastighetsdomstol,
 - 5) lag om ändring i lagen (1917: 189) om expropriation,
 - 6) lag om ändring i lagen (1942: 350) om fornminnen,
 - 7) lag om ändring i byggnadslagen (1947: 385),
 - 8) lag om ändring i lagen (1949: 658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.,
 - 9) lag om ändring i lagen (1957: 390) om fiskearrenden,
 - 10) lag om ändring i lagen (1960: 690) om byggnadsminnen,
 - 11) lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822),
 - 12) lag om ändring i jordförvärvslagen (1965: 290),
 - 13) lag om ändring i jordhävdslagen (1969: 698),
 - 14) lag om ändring i lagen (1970: 246) om tvångsförvaltning av bostadsfastighet,
 - 15) lag om ändring i lagen (1970: 989) om införande av fastighetsbildningslagen,
 - 16) lag om ändring i jordabalken,
 - 17) lag om ändring i lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken,
 - 18) lag om ändring i bostadsrättslagen,
- dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som kan behövas beträffande nuvarande tjänster i vattendomstolarna.

I samband med propositionen har utskottet behandlat den i anledning av propositionen väckta motionen 1971: 1469 av herr Tobé (fp).

Innehållet i motionen redovisas på s. 78 f.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås — i avbidan på en mera genomgripande reform av vattenlagen — att Kungl. Maj:ts prövningsrätt i vattenmål utvidgas och att vattendomstolarna inordnas i tingsrättsorganisationen. Vidare innehåller propositionen förslag beträffande fastighetsdomstolarnas uppgifter och sammansättning m. m.

För att behovet av allmän planering skall tillgodoses föreslås att Kungl. Maj:t skall pröva tillåtligheten av företag i vatten som är av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet. Kungl. Maj:t skall kunna dels förordna om obligatorisk underställning för vissa slag av företag dels genom särskilt beslut förbehålla sig prövningen av visst företag. Bestämmelserna blir tillämpliga på bl. a. kraftverksbyggen, vattenregleringar och företag för vattenförsörjning samt vattenavlednings- och invallningsföretag.

Vidare föreslås att de sex vattendomstolarna avskaffas som fristående enheter och knyts till tingsrättsorganisationen på samma sätt som fastighetsdomstolarna, dvs. vissa tingsrätter utses att vara vattendomstol, varvid tingsrätten skall ha särskild sammansättning. Fullföljd av talan i vattenmål skall alltså ske hos vattenöverdomstolen.

I fråga om fastighetsdomstolarna innebär förslaget att deras kompetensområde utvidgas väsentligt. Vid fastighetsdomstol handläggs f. n. endast miljöskyddsmål. Beträffande vissa andra typer av mål och ärenden föreligger beslut att de skall överföras till fastighetsdomstolarna. Detta gäller mål om fastighetsbildning, arrende och hyra. I propositionen läggs nu fram förslag beträffande ytterligare slag av mål och ärenden som skall överföras till fastighetsdomstolarna. Förslagen innebär bl. a. att de nuvarande ägodelningsrätterna och expropriationsdomstolarna avskaffas och deras uppgifter övertas av fastighetsdomstolarna.

Bestämmelserna om fastighetsdomstols sammansättning och domförhet föreslås ändrade i vissa hänseenden. Sålunda skall två tekniska ledamöter kunna ingå i domstolen i mera komplicerade mål. I mål om arrende och hyra samt vissa likartade mål skall domstolen i regel bestå av två lagfarna ledamöter och tre nämndemän, men undantagsvis skall teknisk ledamot kunna ingå i domstolen i stället för en av nämndemännen.

Förslaget innebär slutligen också att det blir möjligt att utse flera fastighetsdomstolar för samma område men med olika behörighet.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft den 1 januari 1972.

Av propositionen återges i det följande — förutom lagförslagen — väsentligen endast vad föredragande departementschefen anfört i sin allmänna motivering vid lagrådsremissen, lagrådets yttrande och departementschefens uttalanden vid propositionens avlåtande. Beträffande innehållet i övrigt får utskottet hänvisa till propositionen.

Lagförslagen har följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om ändring i vattenlagen (1918: 523)

Härigenom förordnas i fråga om vattenlagen (1918: 523)¹,

dels att 4 kap. 13 § samt 11 kap. 4, 6, 8, 15 och 51 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 4 kap. 13 § skall utgå,

dels att 2 kap. 14 §, 20 § 3 mom., 34 §, 47 § 2 mom. och 62 §, 3 kap. 11, 13, 16 och 28 §§, 4 kap. 10 §, 6 kap. 28 §, 7 kap. 45, 46 och 55 §§, 10 kap. 33 § och 42 § 2 mom., 11 kap. 1—3, 5, 9, 11 och 12 §§, 27 § 2 och 6 mom., 29 och 34 §§, 35 § 3 mom., 42 §, 45 § 2 mom., 52, 71—73, 81, 92 och 99 §§, 14 kap. 5 § 1 mom. samt rubriken till 4 kap. skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas nya bestämmelser, 4 kap. 17—20 §§, 10 kap. 42 § 3 mom. och 11 kap. 35 § 4 mom., samt närmast före 4 kap. 17 § ny rubrik av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

14 §²

Tarvas för ändamålsenligt tillgodogörande av vatten eller för åtgärd som avses i 9 §, att å annan tillhörig fastighet lägges damm, vall eller väg eller ledning för vattnet eller ock verkställes grävning, sprängning eller annan åtgärd till strömbäddens reglerande eller till förebyggande eller minskande av skada, vare fastighetens ägare pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som i 9 kap. skils. Samma lag vare, där det för utförande av byggnad för vattnets tillgodogörande och därmed förenade anläggningar eller eljest av åtgärd, som ovan nämnts, prövas nödigt, att annans mark tillfälligt tages i anspråk för arbetarbostäder eller andra byggnader, väg, upplagsplats, arbetsmaskiner eller dylikt. Om rätt att över annans mark framdraga ledning för vatten till husbehovsförbrukning gälle vad särskilt är stadgat.

Där vid meddelande av beslut angående inrättande av fiskväg eller vidtagande av annan anordning till förebyggande av skada å fiske eller till fiskets befrämjande förbud finnes böra givas mot bedrivande av fiske inom visst område, skall beträffande intrång, som därigenom tillskyndas annan i hans rätt till fisket, vad i första stycket stadgas äga motsvarande tillämpning.

¹ Senaste lydelse av
11 kap. 4 § 1969: 804
11 kap. 6 § 1932: 208
11 kap. 8 § 1960: 304

² Senaste lydelse 1961: 48.

Nuvarande lydelse

Erfordras till skydd mot förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, skall ock vad i första stycket är stadgat äga tillämpning. Meddelas beslut härom, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos *inskrivningsdomaren*; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

Föreslagen lydelse

Erfordras till skydd mot förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, skall ock vad i första stycket är stadgat äga tillämpning. Meddelas beslut härom, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos *inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken*.

20 §

3 mom.³ Finner vattendomstolen vid prövning, *som i 1 mom. sägs, tillämnad byggnad, mot vilken hinder skulle möta av bestämmelserna i 3 § första och andra styckena, med hänsyn till stadgandet i tredje stycket i samma § ändock böra tillåtas, skall frågan därom av domstolen hemställas* Konungens avgörande.

3 mom. Finner vattendomstolen vid prövning *enligt 1 mom. att hinder mot tillämnad byggnad möter enligt 3 § första och andra styckena men att det föreligger sådana omständigheter som angivas i 3 § tredje stycket, skall domstolen med eget yttrande hänskjuta frågan till Konungens avgörande.*

34 §

Dammyggnad i älv, ström, å eller större bäck eller annan i sådant vattendrag uppförd byggnad, varigenom märkbar inverkan sker på vattenståndet, må ej utrivs, med mindre dylik åtgärd blivit i laga ordning medgiven.

Vill ägare av byggnad, som i första stycket avses, icke längre nyttja byggnaden, göra i den ordning 11 kap. stadgar ansökan hos vattendomstolen om tillåtelse att utriva byggnaden. Prövas byggnadens borttagande medföra synnerlig skada för annan tillhörig fast egendom, må domstolen efter åtagande av ägare till sådan egendom föreskriva, att han och de, som i äganderätten efterträda honom, skola för framtiden, intill dess anorlunda varder bestämt, underhålla byggnaden så som i 33 § sägs och fullgöra vad beträffande byggnaden i övrigt enligt lag åligger ägaren; vållas genom byggnadens bibehållande ägaren skada, skall den ersättas. Kronan må ock till skydd för allmänna intressen åtaga sig underhållsskyldighet, som nu nämnts. Göres ej åtagande, varom nu är sagt, meddele vattendomstolen nödiga föreskrifter i avseende å byggnadens utrivande och äge i sammanhang därmed bestämma att, där byggnadens ägare brister i fullgörandet av vad honom ålagts, den, vars rätt är beroende därav, må utföra arbetet på ägarens bekostnad.

Har, på sätt i andra stycket stadgas, ägare av fast egendom

Har, på sätt i andra stycket stadgas, ägare av fast egendom

³ Senaste lydelse 1961: 48.

Nuvarande lydelse

jämlikt åtagande ålagts att underhålla annan tillhörig byggnad i vatten, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen därom göra anmälan hos domaren i det tingslag eller hos rätten i den stad, där egendomen är belägen; och varde med anmälan så förfaret, som om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom finnes föreskrivet.

Föreslagen lydelse

jämlikt åtagande ålagts att underhålla annan tillhörig byggnad i vatten, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen därom göra anmälan hos inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken.

47 §

2 mom.⁴ Finner vattendomstolen vid prövning, som i 1 mom. sägs, anordnande eller nyttjande av grundvattentäkt, varemot hinder skulle möta av bestämmelserna i 44 § första och andra styckena, med hänsyn till stadgandet i tredje stycket i samma § ändock böra tillåtas, skall frågan därom av domstolen hemställas Konungens avgörande.

2 mom. Finner vattendomstolen vid prövning enligt 1 mom. att hinder mot att anordna eller nyttja grundvattentäkt möter enligt 44 § första och andra styckena men att det föreligger sådana omständigheter som angivas i 44 § tredje stycket, skall domstolen med eget yttrande hänskjuta frågan till Konungens avgörande.

62 §⁵

Erfordras till skydd mot förorening av grundvatten, att å annan tillhörig fastighet lägges besvär eller last, vare fastighetens ägare pliktig att tåla sådant intrång mot ersättning, som sägs i 9 kap.

Meddelas beslut som avses i första stycket, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos inskrivningsdomaren. Med anmälan skall så förfaras, som finnes föreskrivet om bevis angående verkställd utmätning av fast egendom.

Meddelas beslut som avses i första stycket, skall vattenrättsdomaren ofördröjligen göra anmälan om beslutet hos inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken.

3 kap.

11 §⁶

Vill någon verkställa vattenreglering, som i 1 § sägs, göra ansökan därom hos vattendomstolen och varde målet därefter prövat i den ordning, som i 11 kap. stadgas för ansökningsmål; dock att, där det med hänsyn till omfattningen av erforderlig utredning eller eljest finnes lämpligt, vattenrättsdomaren eller vattendomstolen äger förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § sägs. Meddelas

⁴ Senaste lydelse 1964: 110.

⁵ Senaste lydelse 1964: 110.

⁶ Senaste lydelse 1920: 459.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

sådant förordnande av vattendomstolen, må domstolen tillika lämna föreskrift om de huvudsakliga grunder, som av synemännen skola iakttagas.

Då mål efter ty nu sagts hänvisas till syneförrättning, skall till ledning vid förordnande av förrättningsman enligt vad i 10 kap. 32 § stadgas angivas, vilket av de i 1 § omförmälda ändamål bör anses såsom företagets huvudsakliga.

Synemännens utlåtande angående vattenreglering skall underställas vattendomstolens prövning; dock må ej vattendomstolen ingå i bedömande av frågor rörande ersättning i vidare mån än som föranledes av anförda besvär eller av ändrade anordningar eller föreskrifter rörande företagets utförande.

Synemännens utlåtande angående vattenreglering skall underställas vattendomstolens prövning om ej Konungen enligt 4 kap. 17 § prövat företagets tillåtlighet. Vattendomstolen får ej ingå i bedömande av frågor om ersättning i vidare mån än som föranledes av anförda besvär eller av ändrade anordningar eller föreskrifter rörande företagets utförande.

Om verkan av vattendomstolens beslut eller synemännens utlåtande angående vattenreglering äge vad i 7 kap. 56—58 §§ stadgas beträffande beslut i där omförmälda mål motsvarande tillämpning; och skall bestämmelsen i 59 § om jämkning för visst fall i utlåtande eller beslut rörande företag, som avses i 7 kap., lända till cfterrättelse jämväl beträffande vattenreglering.

I fråga om Konungens prövningsrätt så ock vissa andra förhållanden rörande vattenreglering stadgas i 4 kap.

13 §⁷

Stadgar rörande vattenregleringsföretag skola angiva:

företagets benämning och ändamål under hänvisning till de beträffade företagets utförande och delaktigheten däri meddelade beslut; den ort, där styrelsen skall hava sitt säte;

huru styrelsen skall sammansättas och grunderna för dess beslutsföret;

huru revision av styrelsens förvaltning skall ske;

tiden för räkenskapsavslutning;

huru ofta ordinarie sammanträde med deltagarna i företaget skall hållas;

det sätt, varpå kallelse till sammanträde skall ske och andra meddelanden bringas till deltagarnas kännedom, ävensom den tid före sammanträde, då föreskrivna kallelseåtgärder senast skola vara vidtagna; så ock vad i övrigt kan finnas nödigt.

Styrelsen skall hava sitt säte inom den vattendomstols område, som lämnat medgivande till företaget.

Ej må i stadgarna intagas bestämmelse, som finnes stridande mot denna eller annan lags föreskrifter.

⁷ Senaste lydelse 1920: 459.

Nuvarande lydelse

Stadgarna skola för att bliva gällande granskas och fastställas av Konungens befallningshavande i den ort, där styrelsen har sitt säte, *eller i fall, som omförmäles i 4 kap. 13 §, av Konungen*. Vid granskningen skall särskilt tillses, att stadgarna innehålla betryggande föreskrifter för tillgodoseende av sådana delägares rätt, för vilka efter ty i 6 § sägs skyldighet att deltaga i företaget framdeles kan komma att inträda.

Beslutad ändring av stadgarna äge ej giltighet, med mindre den varder i nyssnämnda ordning fastställd.

Föreslagen lydelse

Stadgarna skola för att bliva gällande granskas och fastställas av Konungens befallningshavande i den ort, där styrelsen har sitt säte. Vid granskningen skall särskilt tillses, att stadgarna innehålla betryggande föreskrifter för tillgodoseende av sådana delägares rätt, för vilka efter ty i 6 § sägs skyldighet att deltaga i företaget framdeles kan komma att inträda.

16 §

Konungen äger, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl provas nödigt, utse en ledamot i styrelsen för vattenregleringsföretag. Sådan styrelseledamot äge samma rätt att deltaga i handhavandet av de med företaget förenade angelägenheter som de medlemmar, vilka blivit i enlighet med stadgarna till styrelse valda, och åtnjute arvode, som bestämmes av Konungen.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer äger, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl provas nödigt, utse en ledamot i styrelsen för vattenregleringsföretag. Sådan styrelseledamot äge samma rätt att deltaga i handhavandet av de med företaget förenade angelägenheter som de medlemmar, vilka blivit i enlighet med stadgarna till styrelse valda, och åtnjute arvode, som bestämmes av Konungen *eller av myndighet som Konungen bestämmer*.

28 §^a

Har medgivande enligt denna lag lämnats till företag, som avses i 26 § första eller andra stycket, och skola ej enligt vad ovan stadgats bestämmelserna i 12—25 §§ äga tillämpning, äger Konungen att, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl provas nödigt, utse lämplig person att övervaka företagets utförande samt utöva tillsyn å företagets skötsel och handhavandet i övrigt av de med företaget förenade angelägenheter. Sådan person åtnjute av den, för vars räkning företaget utföres, ar-

Har medgivande enligt denna lag lämnats till företag, som avses i 26 § första eller andra stycket, och skola ej enligt vad ovan stadgats bestämmelserna i 12—25 §§ äga tillämpning, äger Konungen *eller myndighet som Konungen bestämmer* att, om och när det för tillgodoseende av allmänt väl provas nödigt, utse lämplig person att övervaka företagets utförande samt utöva tillsyn å företagets skötsel och handhavandet i övrigt av de med företaget förenade angelägenheter. Sådan person åtnjute

^a Senaste lydelse 1920: 459.

Nuvarande lydelse

vode, som bestämmes av Konungen.

Föreslagen lydelse

av den, för vars räkning företaget utföres, arvode, som bestämmes av Konungen eller av myndighet som Konungen bestämmer.

4 kap.

Om särskilda villkor beträffande större vattenkraftanläggningar och vattenregleringar.

Om särskilda villkor beträffande större företag enligt 2 och 3 kap.

10 §⁹

Vill kronan begagna sig av lösningsrätt, som i 9 § stadgats, skall underrättelse därom meddelas strömfallets ägare under femte året före den för inlösningen bestämda tidpunkten samt frågan därefter före sistnämnda tidpunkt fullföljas genom ansökan om stämning till *expropriationsdomstol*. Har kronan å tid, som nyss sagts, underrättat strömfallets ägare, att kronan vill begagna sig av lösningsrätten, äge ock strömfallets ägare att i enahanda ordning fullfölja frågan.

Vill kronan begagna sig av lösningsrätt, som i 9 § stadgats, skall underrättelse därom meddelas strömfallets ägare under femte året före den för inlösningen bestämda tidpunkten samt frågan därefter före sistnämnda tidpunkt fullföljas genom ansökan om stämning till *fastighetsdomstol*. Har kronan å tid, som nyss sagts, underrättat strömfallets ägare, att kronan vill begagna sig av lösningsrätten, äge ock strömfallets ägare att i enahanda ordning fullfölja frågan.

Varder ej underrättelse å föreskriven tid lämnad strömfallsägaren eller efter sådan underrättelse frågan före tidpunkten för lösningsrättens inträde från någondera sidan på nämnda sätt fullföljd, vare lösningsrätten för den gången förfallen.

Om Konungens prövningsrätt

17 §

Konungen kan förordna, att beträffande vissa slag av företag enligt 2 eller 3 kap., som är av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet, frågan om tillåtligheten skall prövas av Konungen.

Omfattas företaget som angives i första stycket ej av förordnande som där sägs, kan Konungen förbehålla sig prövningen. Besked om förbehåll skall lämnas till vatten-domstolen innan domstolen avgjort frågan om företagets tillåtlighet. I fall då syneförrättning enligt

• Senaste lydelse 1949: 664.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap. 32 § äger rum skall beskedet lämnas till synemännen innan dessa meddelat sitt utlåtande angående företaget.

I samband med prövning av företag som avses i första eller andra stycket får Konungen pröva även annat företag enligt denna lag, om ansökan avser tillstånd till båda företagen eller fråga uppkommit om företräde mellan dem.

18 §

För prövning enligt 17 § av företags tillåtlighet gäller andra—fjärde styckena.

Företaget får ej komma till stånd, om hinder däremot möter från allmänna planeringssynpunkter eller på grund av 2 kap. 3 § första och andra styckena, 11 §, 12 § första stycket eller 44 § första och andra styckena. Vid prövningen skall beaktas även annat företag enligt denna lag, som med sannolikhet kan antagas bli erforderligt för ett ändamålsenligt utnyttjande av det sökta företaget.

Är företaget av synnerlig betydelse från allmän synpunkt, kan Konungen lämna medgivande till det även om hinder enligt andra stycket möter.

Konungen kan föreskriva villkor för att tillgodose allmänna intressen.

19 §

Den som vill utföra företag, vars tillåtlighet kan antagas komma under Konungens prövning, skall i god tid bereda Konungens befallningshavande, vederbörande kommun samt övriga myndigheter och sammanslutningar som företaget angår tillfälle att vid planläggningen av företaget framföra önskemål med avseende på företagets verkningar från all-

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

män synpunkt, ävensom medverka till att upplysning om planläggningen lämnas ortsbefolkningen.

Konungen kan meddela närmare föreskrifter för tillämpningen av första stycket och angående skyldighet för den som vill utföra företaget att betala det allmännas kostnader.

20 §

*När fråga om företags tillåtlighet skall prövas av Konungen, åligger det vattendomstolen eller, om målet behandlas vid syneförrättning enligt 10 kap. 32 §, syne-
männen att med eget yttrande hänskjuta frågan till Konungen.*

6 kap.

28 §¹⁰

Varder allmän flottled avlyst eller har vattendomstol jämlikt 14 § förklarat beslut om flottleds inrättande förfallet, må kronan, kommun, förvaltare, som är utsedd enligt 82 a § lagen om flottning i allmän flottled, eller den, som av bibehållandet av anläggning för flottleden kan lida men, av vattendomstolen tillåtas bortskaffa anläggningen med rätt att fritt förfoga över det bortskaffade. Vattendomstolen meddelar behövliga föreskrifter i fråga om bortskaffandet. Domstolen äger därvid bestämma att den som är beroende av bortskaffandet får utföra arbetet på sökandens bekostnad, om denne ej fullgör vad som ålagts honom.

Om sannolika skäl föreligga att anläggning kan bortskaffas utan att allmänt eller enskilt intresse förnärmas, får bortskaffande ske utan att vattendomstolens tillstånd inhämtats. Har förvaltare utsetts enligt 82 a § lagen om flottning i allmän flottled och skall åtgärden vidtagas av annan än denne, skall dock förvaltaren ha lämnat sitt medgivande. Har anläggningen bortskaffats utan föregående prövning, är den som vidtagit åtgärden bevisningsskyldig beträffande de före åtgärden rådande förhållandena i vattnet.

Kan fast egendom skadas genom att anläggning i avlyst flottled bortskaffas eller vill någon använda sådan anläggning för att tillgodogöra sig vattnet, äger vattendomstolen bestämma att anläggningen skall övertagas av fastighetsägaren eller den som vill tillgodogöra sig vattnet. Vill kronan eller kommun till skydd för allmänna intressen få övertaga anläggning för flottleden, äger vattendomstolen besluta om sådant övertagande. Nye ägaren är skyldig att underhålla anläggningen så att fara ej uppkommer för allmän eller enskild rätt.

Har ägare av fast egendom, för vilken bortskaffande av flottleds-

Har ägare av fast egendom, för vilken bortskaffande av flottleds-

¹⁰ Senaste lydelse 1969: 396.

Nuvarande lydelse

anläggning skulle medföra skada, enligt tredje stycket berättigats övertaga anläggningen, skall vattenrättsdomaren göra anmälan härom hos *inskrivningsdomaren* för anteckning i fastighetsboken.

Föreslagen lydelse

anläggning skulle medföra skada, enligt tredje stycket berättigats övertaga anläggningen, skall vattenrättsdomaren göra anmälan härom hos *inskrivningsmyndigheten* för anteckning i fastighetsboken.

7 kap.

45 §¹¹

Vill någon utföra vattenavledning, som i 37 § sägs, och äro sannolika skäl, att allmän eller enskild rätt därigenom förnärmas, eller skola två eller flera med skilda andelar taga del i företaget, skall, innan arbetet påbörjas, i den ordning nedan sägs inhämtas besked, huru och under vilka villkor arbetet må göras.

Ansökan om vattenavledning skall ingivas till Konungens befallningshavande och varde frågan härom därefter prövad vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § sägs. Är företagens huvudsakliga ändamål att vinna sådan båtnad, som avses i 29 § första stycket i förevarande kap., må ansökningen i stället ingivas till vattendomstolen och varde målet därefter prövat i den ordning, som i 11 kap. stadgas för ansökningsmål; dock att, där det finnes lämpligt, vattenrättsdomaren eller vattendomstolen äger förordna, att målet skall behandlas vid syneförrättning, som i 10 kap. 32 § sägs.

Avser vattenavledningsföretag sänkning eller uttappning av sjö eller reglering av vattnets avrinning ur sådant vattenområde eller förändring av vattnets djup eller läge i vattendrag, där kungsådra eller allmän farled eller allmän flottled finnes, skall utlåtande, som avgivits av synemän, underställas vattendomstolens prövning; dock må ej vattendomstolen ingå i bedömande av frågor rörande ersättning i vidare mån än som föranledes av anförda besvär eller av ändrade anordningar eller föreskrifter rörande företagens utförande. Om underställning i visst fall av särskild fråga stadgas i 10 kap. 52 §.

Avser vattenavledningsföretag sänkning eller uttappning av sjö eller reglering av vattnets avrinning ur sådant vattenområde eller förändring av vattnets djup eller läge i vattendrag, där kungsådra eller allmän farled eller allmän flottled finnes, skall utlåtande, som avgivits av synemän, underställas vattendomstolens prövning, om ej Konungen enligt 4 kap. 17 § prövat företagens tillåtlighet. Vattendomstolen får ej ingå i bedömande av frågor om ersättning i vidare mån än som föranledes av anförda besvär eller av ändrade anordningar eller föreskrifter rörande företagens utförande. Om underställning i visst fall av särskild fråga stadgas i 10 kap. 52 §.

¹¹ Senaste lydelse 1944: 87.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

46 §¹²

Är fråga om företag, som avser sänkning av eller reglering av vattnets avrinning ur någon av sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmarén, Storsjön i Jämtland eller Siljan, skola bestämmelserna i 4 kap. 13 § om Konungens prövningsrätt i vissa hänseenden och om skyldighet för vattendomstolen att hemställa frågan Konungens avgörande äga motsvarande tillämpning; och skall vad sålunda är stadgat jämväl gälla beträffande annat företag, varigenom vattnets avrinning i större omfattning regleras eller vattenförhållandena eljest väsentligt förändras, såframt Konungen förbehåller sig sådan prövning och besked därom före målets avgörande lämnas syne-männen eller i fall, då enligt 45 § underställning skall ske eller målet prövas i den för ansökningsmål stadgade ordning, vattendomstolen.

Finner vattendomstolen vid prövning av fråga om tillåtligheten av tillämnad vattenavledning, mot vilken hinder skulle möta av bestämmelserna i 38 § eller 39 § första stycket, att företaget med hänsyn till stadgandet i andra stycket av 39 § ändock bör komma till stånd, skall frågan därom av domstolen hemställas Konungens avgörande.

Är företag som avses i 37 § av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet, äga bestämmelserna i 4 kap. 17—20 §§ om Konungens prövningsrätt motsvarande tillämpning.

Finner vattendomstolen vid prövning av fråga om tillåtligheten av tillämnad vattenavledning, att hinder mot företaget möter enligt 38 § eller 39 § första stycket men att det föreligger sådana omständigheter som angivas i 39 § andra stycket, skall domstolen med eget yttrande hänskjuta frågan till Konungens avgörande.

55 §¹³

Å invallning, som sker i eller vid sjö eller i eller vid sådant vattendrag, som i 45 § tredje stycket sägs, skola bestämmelserna i nämnda § om underställning av synemännens utlåtande äga motsvarande tillämpning.

Vad i 46 § första stycket är stadgat om Konungens prövningsrätt skall beträffande invallning gälla allenast såframt Konungen i den ordning, som i sistnämnda §

¹² Senaste lydelse 1944: 87.

¹³ Senaste lydelse 1944: 87.

Nuvarande lydelse

sägs, förbehållit sig sådan prövningsrätt.

Föreslagen lydelse

10 kap.

33 §¹⁴

Förordnande, som i 32 § sägs, skall efter ansökan meddelas av Konungens befallningshavande. I ansökningen skola så fullständigt som möjligt uppgivas företagets beskaffenhet, omfattning och verkningar med angivande av det vattenområde, som av företaget kan komma att beröras. Ansökningen bör tillika innehålla uppgift å de fastigheter, som företaget efter ty i 14 kap. 4 § sägs förmenas angå, samt ägarnas namn och hemvist ävensom sådana nyttjanderättshavares, vilkas rätt kan vara av företaget beroende.

Förordnande, som i 32 § sägs, skall efter ansökan meddelas av Konungens befallningshavande. I ansökningen skola så fullständigt som möjligt uppgivas företagets beskaffenhet, omfattning och verkningar med angivande av det vattenområde som av företaget kan komma att beröras. *Vidare skall uppgivas huruvida särskilda bestämmelser med stöd av lag meddelats rörande användningen av de mark- och vattenområden som beröras av företaget.* Ansökningen bör tillika innehålla uppgift å de fastigheter, som företaget efter ty i 14 kap. 4 § sägs förmenas angå, samt ägarnas namn och hemvist ävensom sådana nyttjanderättshavares, vilkas rätt kan vara av företaget beroende.

Vad i 2 § stadgas om ställande av säkerhet för förrättningskostnaden äge tillämpning jämväl i fråga om förordnande enligt denna §.

Beträffande företag, som avser torrläggning av mark, äger Konungen förordna, att ansökan, som i första stycket sägs, skall ingivas till annan myndighet än Konungens befallningshavande.

42 §

2 mom.¹⁵ *Kan företag antagas beröra allmänna intressen inom orten av någon betydelse, skall förrättningsmannen utan dröjsmål översända avskrift av kungörelsen till vederbörande kommun. Kommunen äger föra talan för tillgodoseende av allmänna intressen inom orten. Om sådan talan skall kommunen snarast underrätta kammarkollegiet.*

2 mom. *Förrättningsmannen skall utan dröjsmål översända avskrift av kungörelsen till vederbörande kommun. Kommunen äger föra talan för tillgodoseende av allmänna intressen inom orten. Om sådan talan skall kommunen snarast underrätta kammarkollegiet.*

3 mom. *Är fråga om företag vars tillåtlighet kan antagas*

¹⁴ Senaste lydelse 1969: 393.

¹⁵ Senaste lydelse 1961: 548.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

komma under Konungens prövning enligt 4 kap. 17 §, skall avskrift av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen översändas till statens naturvårdsverk och statens planverk.

11 kap.

1 §¹⁶

Första domstol i vattenmål benämnes vattendomstol.

Första domstol i vattenmål benämnes vattendomstol. *Den tingsrätt som Konungen bestämmer skall vara vattendomstol.*

Överdomstol i vattenmål (vattenöverdomstol) är Svea hovrätt i den sammansättning nedan sägs.

Som sista domstol i vattenmål dömer högsta domstolen.

Angående domstol i vattenmål och rättegången i sådant mål gälle i allt, varom ej i denna lag eller annan lag eller författning är särskilt stadgat, vad i fråga om allmän domstol är föreskrivet, där det tillämpligt är.

2 §¹⁷

Vattendomstol består av en vattenrättsdomare såsom ordförande samt såsom övriga ledamöter två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän. Är anläggning, företag eller annat, varom i vattenmål är fråga, utan nämnvärd inverkan å vattenförhållandena och beröres därav ej heller motstående intresse av någon betydelse, vare dock i sådant mål vattendomstolen beslutför med vattenrättsdomaren och vattenrättsnämndemännen samt allenast en vattenrättsingenjör.

Vattenrättsdomare skall vara lagkunnig, i domarevärv erfaren man.

Vattenrättsingenjörerna skola vara i vattenfrågors tekniska behandling sakkunniga och erfarna män.

Vattenrättsnämndemännen böra vara allmänt betrodda, om sin orts förhållanden kunniga män och må ej hava uppnått sextiofem års ål-

Vattendomstol består av ordförande, en teknisk ledamot samt två nämndemän. Ytterligare en teknisk ledamot får ingå i domstolen efter ordförandens bestämmande.

Ordföranden utses bland de lagfarna domarna i tingsrätten. Han benämnes vattenrättsdomare.

Teknisk ledamot skall ha teknisk utbildning och erfarenhet av vattenfrågors behandling.

Nämndeman skall vara nämndeman i fastighetsdomstol inom vattendomstolens domsområde.

¹⁶ Senaste lydelse 1946: 839.

¹⁷ Senaste lydelse 1969: 804.

Nuvarande lydelse

der; och skall i övrigt om valbarhet till vattenrättsnämndeman vad om nämndeman vid tingsrätt är stadgat äga motsvarande tillämpning. Den, som uppnått sextiofem års ålder, må utan hinder därav tjänstgöra i mål, varmed han förut såsom vattenrättsnämndeman tagit befattning.

*Föreslagen lydelse*3 §¹⁸

Vattenrättsdomare och vattenrättsingenjör utnämns av Konungen, som tillika bestämmer, om samme vattenrättsingenjör skall tjänstgöra vid mera än en vattendomstol.

Konungen eller myndighet som Konungen bestämmer utser vattenrättsdomare samt utnämner eller förordnar teknisk ledamot.

5 §¹⁹

Av de till vattenrättsnämndemän valda skola i vattendomstolen tjänstgöra de två, som av vattenrättsdomaren för varje mål kallas därtill. Till tjänstgöring böra kallas nämndemän från det län, som beröres av det ifrågavarande målet; avser målet företag, som berör mer än ett län, avgöre vattenrättsdomaren, om nämndemännen skola tagas från olika län eller från ett av dem.

Hålles vattendomstolens sammanträde vid syn på stället, böra företrädesvis de närmast boende nämndemännen kallas att tjänstgöra.

Är vattendomstolen enligt vad i 2 § sägs beslutför med allenast en vattenrättsingenjör, skall vattenrättsdomaren till tjänstgöring i domstolen kalla den av vattenrättsingenjörerna, som företrädesvis äger sakkunskap i det ämne varom fråga är.

Nämndeman tjänstgör efter kallelse av vattenrättsdomaren. Till tjänstgöring böra företrädesvis kallas nämndemän från den domsaga till vilken målet närmast har anknytning.

¹⁸ Senaste lydelse 1932: 208.

¹⁹ Senaste lydelse 1941: 614.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Antalet vattendomstolar i riket bestämmes av Konungen.

Gränserna för de till varje vattendomstol hörande områden skola följa vattendelare mellan olika vattensystem, efter ty Konungen närmare förordnar.

11 §²⁰

För sina sammanträden vare vattendomstol berättigad att disponera över nödiga lokaler i tings- eller rådhus, allmän skola eller annan allmän byggnad, som icke är för tillfället upptagen för sitt huvudsakliga ändamål eller utgöres av gudstjänstlokal. Vållas särskilda utgifter för uppvärmning, belysning, städning eller dylikt, skola de ersättas.

Vattendomstol får för sina sammanträden förfoga över behövliga lokaler i domstolsbyggnad eller annan allmän byggnad, som ej är upptagen för sitt huvudsakliga ändamål eller utgöres av gudstjänstlokal. Vållas särskilda utgifter för uppvärmning, belysning, städning eller dylikt, skola de ersättas.

Bestämmelserna i första stycket skola gälla jämväl i fråga om sammanträden för muntlig förberedelse.

12 §²¹

Yppas vid överläggning i vattendomstol skiljaktiga meningar, vare lag som i rättegångsbalken stadgas beträffande domstol, där allenast lagfarna ledamöter hava säte i rätten. Vid omröstning säge vattensrättsdomaren sin mening först, därefter *vattenrättsingenjörerna* och sist nämndemännen.

Yppas vid överläggning i vattendomstol skiljaktiga meningar, vare lag som i rättegångsbalken stadgas beträffande domstol, där allenast lagfarna ledamöter hava säte i rätten. Vid omröstning säge vattensrättsdomaren sin mening först, därefter de tekniska ledamöterna och sist nämndemännen.

27 §

2 mom.²² Ansökan enligt 17 § 2 skall vara åtföljd av de ritningar jämte beskrivning och andra handlingar samt innehålla de upplysningar, vilka erfordras för bedömning av det tillämnade företags beskaffenhet, omfattning och verkningar. Särskilt skola så fullständigt som möjligt uppgivas den eller de fastigheter, varå byggandet skall ske eller vilka företaget eljest efter ty i 14 kap. 4 § sägs angår, vederbörande ägares och nyttjanderättshavares namn och hemvist samt, om företaget ej är av större omfattning, de ersättningsbelopp sökanden förmenar böra till följd av företaget utgå till dylik fastighetsägare eller andra. Är fråga om utförande av byggnad för vattens tillgodogörande, skall uppgift lämnas å det

²⁰ Senaste lydelse 1961: 548.

²¹ Senaste lydelse 1946: 839.

²² Senaste lydelse 1969: 393.

Nuvarande lydelse

område, med vilket, enligt sökandens äsikt, rätten till vattnets tillgodogörande lämpligen bör vara för framtiden förenad. Beträffande anläggning för uttagande av vattenkraft varde därjämte storleken av den vattenkraft, som beräknas kunna vid lågvatten uttagas genom anläggningen, uppgiven.

I fråga om ansökan enligt 17 § 3, 4, 5, 7, 8, 9, 11 och 19 skall vad i första stycket stadgas i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Föreslagen lydelse

I ansökan enligt 17 § 2—11 och 19 skall uppgivas huruvida särskilda bestämmelser med stöd av lag meddelats rörande användningen av de mark- och vattenområden som beröras av företaget.

6 mom.²³ Ansökan rörande företag av betydande omfattning eller ingripande beskaflenhet skall innehålla uppgift om de åtgärder sökanden må hava vidtagit för att bereda Konungens befallningshavande i det län, inom vilket företaget huvudsakligen skall verkställas, samt övriga av företaget berörda myndigheter och samman slutningar tillfälle att vid planläggningen av företaget framföra önskemål med hänsyn till företagets verkningar ur allmän synpunkt ävensom om vad i anledning av sådana åtgärder huvudsakligen förekommit.

Konungen äger för riket i dess helhet eller viss del därav meddela bestämmelser angående skyldighet för den som vill utföra företag enligt denna lag att före ansökningens ingivande vidtaga åtgärder för ändamål, varom i första stycket sägs, samt att gälta kostnad, som i samband med sådan förberedelse åsamkas det allmänna.

6 mom. Ansökan rörande företag, vars tillåtlighet kan antagas komma under Konungens prövning enligt 4 kap. 17 §, skall innehålla uppgift om de åtgärder sökanden har vidtagit på grund av 4 kap. 19 § första stycket samt om vad som huvudsakligen förekommit med anledning av dessa åtgärder.

Ansökan som avses i första stycket skall åtföljas av en översiktlig redogörelse för sökandens bedömning av det tillämnade företagets betydelse från allmänna planeringssynpunkter samt uppgift om annat företag enligt denna lag som med sannolikhet kan antagas bli erforderligt för ett ändamålsenligt utnyttjande av det sökta företaget.

29 §²⁴

I mål, som i 27 § 1 och 5 mom. avses, skola samtliga ansökningshandlingar ingivas i tre samt i övriga ansökningsmål i sex exemplar. Där så finnes erforderligt, må vat-

I mål, som i 27 § 1 och 5 mom. avses, skola samtliga ansökningshandlingar ingivas i tre exemplar, i mål som avses i 27 § 6 mom. i åtta exemplar samt i övriga an-

²³ Senaste lydelse 1952: 235.

²⁴ Senaste lydelse 1948: 479.

Nuvarande lydelse

tenrättsdomaren föreskriva, att ytterligare ett eller flera exemplar skola ingivas.

Föreslagen lydelse

sökningsmål i sex exemplar. Där så finnes erforderligt, må vattenrättsdomaren föreskriva, att ytterligare ett eller flera exemplar skola ingivas.

Hava ansökningshandlingar ej ingivits i nödigt antal exemplar, eller finner vattenrättsdomaren handlingarna eljest i något avseende ofullständiga, förelägge han sökanden viss tid att ingiva vad ytterligare erfordras, vid äventyr, om det försummas, att ansökningen förklaras förfallen.

34 §²⁵

Finnes fastighet, till vars ägare enligt 33 § underrättelse skall utsändas, tillhöra kronan eller allmän anstalt, eller av kronan eller dylik anstalt innehavas under nyttjanderätt, insände vattenrättsdomaren utan dröjsmål underrättelse om kungörelsens innehåll till Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen; och åligge Konungens befallningshavande att ofördröjligen förordna ombud till bevakande av kronans eller anstaltens rätt eller, där sådant bevakande tillkommer annan myndighet, överlämna underrättelsen till den myndighet.

Är i ansökningen fråga om företag, som avses i 27 § 6 mom., skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen översändas till Konungens befallningshavande i det län, inom vilket företaget huvudsakligen skall verkställas.

I mål som avses i 17 § 2—11 och 19 skall vattenrättsdomaren alltid sända kungörelsen till Konungens befallningshavande.

35 §

3 mom.²⁶ I mål, som avses i 17 § 2—11, 18 och 19, ävensom i mål, som anhängiggjorts genom ansökan enligt 2 kap. 8 § andra stycket samt 4 kap. 1 § sista stycket och 14 § andra och femte styckena, må kommun föra talan för tillgodoseende av allmänna intressen inom orten. Om sådan talan skall kommunen snarast underrätta kammarkollegiet.

Kan företag, som avses i första stycket, antagas beröra allmänna intressen inom orten av någon betydelse, skall vattenrättsdomaren utan dröjsmål översända kungörelsen till vederbörande kommun. Är fråga om ansökan om tillstånd att tillgodogöra grundvatten, skall dock kungörelsen städse tillställas kommun, inom vars område tillgången på grundvatten kan påverkas.

I mål, som avses i första stycket, skall vattenrättsdomaren utan dröjsmål översända kungörelsen till vederbörande kommun. Är fråga om ansökan om tillstånd att tillgodogöra grundvatten, skall kungörelsen städse tillställas kommun, inom vars område tillgången på grundvatten kan påverkas.

²⁵ Senaste lydelse 1961: 548.

²⁶ Senaste lydelse 1969: 396.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 mom. Gäller ansökan företag som avses i 27 § 6 mom., skall ett exemplar av ansökningshandlingarna jämte kungörelsen översändas till statens naturvårdsverk, statens planverk och Konungens befallningshavande samt, om företaget avser grundvattentäkt, kammarkollegiet.

42 §²⁷

Då handling i vattenmål skall delgivas genom rättens försorg, förordne därom vattenrättsdomaren eller vattenrättssekreterare.

Då handling i vattenmål skall delgivas genom rättens försorg, förordnar därom vattenrättsdomaren eller den som är behörig därtill enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Kallelse av vittne och sakkunnig beslutas av vattenrättsdomaren.

45 §

2 mom.²⁸ Vattenrättsdomaren må ock, där så finnes lämpligt, uppdraga åt vattenrättsingenjörerna eller en av dem att, med eller utan biträde av vattenrättsnämndemännen eller en av dem, verkställa undersökning å stället. I enklare fall må sådant uppdrag kunna lämnas åt vattenrättsnämndemännen eller en av dem.

2 mom. Vattenrättsdomaren kan uppdraga åt teknisk ledamot att, med eller utan biträde av nämndemännen eller en av dem, verkställa undersökning å stället. I enklare fall kan sådant uppdrag lämnas åt nämndemännen eller en av dem.

Om tiden för sådan undersökning skall vattenrättsdomaren meddela parterna underrättelse i den för kallelser till dem bestämda ordning. Protokoll över undersökningen skall föras av den, vattenrättsdomaren därtill förordnat, och sedermera tillställas vattenrättsdomaren. Där undersökning sker allenast såsom förberedelse för domstolens sammanträde till syn på stället, vare dock underrättelse och protokoll, som nu nämnts, ej av nöden.

52 §²⁹

Menar part, att ledamot i vattendomstolen är jävig, framställe invändningen vid första domstolssammanträde, då den, som jävet angår, har säte i domstolen, eller, där parten då var av laga förfall hindrad att inställa sig eller den omständighet, varå jävet grundas, då ej var för handen eller parten kunnig, vid nästa sammanträde efter det förfallet upphörde eller han om jävet erhöll kännedom. Hålles vattendomstolens

²⁷ Senaste lydelse 1960: 304.

²⁸ Senaste lydelse 1920: 459.

²⁹ Senaste lydelse 1969: 804.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

sammanträde, som nu nämnts, vid syn på stället, skall jävet framställas före syngångens början. Försummas vad sålunda stadgats, vare parts rätt att framställa invändningen försutten.

Jäv mot ledamot i vattendomstol må ock i högre rätt göras, där den part, som vill frågan väcka, av annan orsak än förfallolös utevaro ej förrän i den högre rätten haft tillfälle att framställa jävet. Beträffande rätt till talan mot vattendomstols beslut rörande jäv mot ledamot i domstolen gälle vad i rättegångsbalken finnes stadgat angående beslut om jäv mot lagfaren domare i tingsrätt.

Beslut varigenom jävsinvändning mot *vattenrättsnämndeman* varder gillad skall ej medföra någon verkan till rubbning eller upphävande av åtgärd eller beslut, som tillkommit innan invändningen gjordes, där övriga ledamöter varit om åtgärden eller beslutet ense.

Beslut varigenom jävsinvändning mot *nämndeman* varder gillad skall ej medföra någon verkan till rubbning eller upphävande av åtgärd eller beslut, som tillkommit innan invändningen gjordes, där övriga ledamöter varit om åtgärden eller beslutet ense.

71 §³⁰

Beträffande fråga, vari det enligt förestående stadganden tillkommer vattenrättsdomaren att besluta, bör han, där frågans beskaffenhet det påkallar, rådgöra med *vattenrättsingenjörerna*.

Beträffande fråga, vari det enligt förestående stadganden tillkommer vattenrättsdomaren att besluta, bör han, där frågans beskaffenhet det påkallar, rådgöra med *teknisk ledamot*.

Av vattenrättsdomarens beslut är vattendomstolen ej förhindrad att annorlunda förordna.

72 §³¹

Vid vattendomstolens sammanträde skall av tjänsteman vid *vattendomstolen* föras protokoll, som undertecknas av honom. Vattenrättsdomaren äge, då omständigheterna föranleda därtill, själv föra protokollet. Protokoll skall föras särskilt för varje mål.

Vid vattendomstolens sammanträde skall av tjänsteman vid *tingsrätten* föras protokoll, som undertecknas av honom. Vattenrättsdomaren äge, då omständigheterna föranleda därtill, själv föra protokollet. Protokoll skall föras särskilt för varje mål.

Vattenrättsdomaren äge förordna, att utsaga av part, målsägande, vittne eller sakkunnig skall i stället för att antecknas i protokollet upptagas genom stenografi eller på fonetisk väg. I denna ordning må ock upptagas sammanfattning av utsaga, avscende vad som kan antagas vara av betydelse i målet.

Stenograf utses av vattenrättsdomaren. Ej må den anlitas som protokollförare eller stenograf, vilken till saken eller till part står i sådant förhållande, att hans tillförlitlighet därigenom kan anses förringad. Protokollförare och stenograf skola hava avlagt ed eller försäkran enligt vad i rättegångsbalken stadgas.

³⁰ Senaste lydelse 1920: 459.

³¹ Senaste lydelse 1960: 304.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Närmare föreskrifter om protokoll och om vad som upptagits enligt andra stycket meddelas av Konungen.

73 §³²

För varje ansökningsmål skall upprättas en akt, omfattande ett exemplar av samtliga de handlingar, som i målet ingivits, samt de i målet förda protokoll så ock avskrift av de utav vattenrättsdomaren i målet utfärdade kungörelser och meddelade beslut ävensom av vattendomstolens utslag i målet.

Vid akten skall jämväl fogas en av vattenrättsdomaren eller annan tjänsteman vid *vattendomstolen* underskriven förteckning över de underrättelser, vilka på grund av bestämmelserna i 33 och 47 §§ blivit å posten avlämnade; och skall förteckningen angiva den dag, då avlämnandet skett. Förteckningen må, såframt det finnes lämpligt, utgöras av hänvisning till uppgifter i akten om sakägars namn och hemvist. Där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, utgöra förteckning, som nu nämnts, bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsågs under angivna adresser.

Vid akten skall jämväl fogas en av vattenrättsdomaren eller annan tjänsteman vid *tingsrätten* underskriven förteckning över de underrättelser, vilka på grund av bestämmelserna i 33 och 47 §§ blivit å posten avlämnade; och skall förteckningen angiva den dag, då avlämnandet skett. Förteckningen må, såframt det finnes lämpligt, utgöras av hänvisning till uppgifter i akten om sakägars namn och hemvist. Där ej av eljest föreliggande omständigheter annat förhållande framgår, utgöra förteckning, som nu nämnts, bevis att den uppgivna dagen underrättelser avsågs under angivna adresser.

Inom sex veckor efter utgången av varje kvartal skall till vattenöverdomstolen insändas renoverat exemplar av akterna i de ansökningsmål, vilka avgjorts genom beslut, som under kvartalet vunnit laga kraft.

Närmare föreskrifter om aktbildning meddelas av Konungen.

81 §³³

Vad i 42—45 §§, 49 § första stycket, 50 § första stycket, 51 och 52 §§, 55 § första stycket, 56 § första stycket, 57, 58, 64, 67, 70—72 §§, 73 § första, tredje och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall, där ej annat framgår av vad nedan i denna § sägs, äga motsvarande tillämpning i fråga om stämningsmål.

Vad i 42—45 §§, 49 § första stycket, 50 § första stycket, 52 §, 55 § första stycket, 56 § första stycket, 57, 58, 64, 67, 70—72 §§, 73 § första, tredje och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall, där ej annat framgår av vad nedan i denna § sägs, äga motsvarande tillämpning i fråga om stämningsmål.

I mål enligt 17 § 29 eller 36, vilket avser arbete till förebyggande eller avhjälpande av skada eller olägenhet till följd av företag enligt denna lag, skola jämväl bestämmelserna i 46 § äga motsvarande tillämpning.

³² Senaste lydelse 1960: 304.

³³ Senaste lydelse 1960: 304.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Utlåtande, som i 45 § sägs, skall hållas för parterna tillgängligt å vattenrättsdomarens tjänsterum.

I de fall, då enligt vad för ansökningsmål finnes föreskrivet parterna skola erhålla besked i den för kallelser till dem i 32 § bestämda ordning, skall i stämningssmål med avseende å sättet för meddelande av sådant besked i stället lända till efterrättelse vad om delgivning är stadgat.

92 §³⁴

Vad i 29 § andra stycket, 39—41 §§, 56 § första stycket, 60 § första, andra och fjärde styckena, 70—72 §§, 73 § första, tredje och fjärde styckena samt 74 § stadgas beträffande ansökningsmål skall äga motsvarande tillämpning å underställningsmål ävensom i tillämpliga delar å besvärsmål vid vattendomstolen, 60 § dock med iakttagande av bestämmelserna i 3 kap. 11 §, 6 kap. 3 § 1 mom. samt 7 kap. 45 och 55 §§.

Bestämmelserna i 42—45, 48, 49 §§, 50 § första stycket, 51, 52, 54, 55, 57—59, 62—64, 66 och 67 §§ skola i tillämpliga delar gälla besvärsmål vid vattendomstolen och underställningsmål.

Bestämmelserna i 42—45, 48, 49 §§, 50 § första stycket, 52, 54, 55, 57—59, 62—64, 66 och 67 §§ skola i tillämpliga delar gälla besvärsmål vid vattendomstolen och underställningsmål.

99 §³⁵

Vill part vädja mot vattendomstols dom i mål, som ej är brottmål, skall han inom två veckor från den dag, då domen gavs, hos vattenrättsdomaren anmäla vad. Hos vattenrättssekreterare må ock vädjas; pröve dock vattenrättsdomaren, huruvida sålunda gjord vadeanmälan rätteligen skett.

Vill part vädja mot vattendomstols dom i mål, som ej är brottmål, skall han inom två veckor från den dag, då domen gavs, hos vattenrättsdomaren anmäla vad. Vadeanmälan kan också mottagas av annan som är behörig därtill enligt bestämmelser som Konungen meddelar; pröve dock vattenrättsdomaren, huruvida sålunda gjord vadeanmälan rätteligen skett.

Part, som anmält vad, skall inom fyra veckor från den dag, då domen gavs, fullfölja vadet genom att till vattenrättsdomaren inkomma med vadeinläga.

14 kap.

5 §

1 mom.³⁶ Vill någon för uppgörande av plan eller eljest såsom förberedelse till företag enligt denna lag verkställa mätningar, avvägningar eller andra undersökningsarbeten å fastighet, som äges eller innehaves av annan, äge Konungens befallningshavande, när skäl därtill äro, föreskriva, att erforderligt tillträde till fastigheten under viss tid skall lämnas.

³⁴ Senaste lydelse 1969: 393.

³⁵ Senaste lydelse 1960: 304.

³⁶ Senaste lydelse 1952: 235.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Konungens befallningshavande må ock, där för utförande av undersökningsarbete erfordras, att ett eller flera vattenmärken eller observationsrör utsättas, stadga förbud, vid vite, att rubba eller skada sådant märke eller rör.

Vid undersökningsarbetets utförande skall så förfaras, att skada därav ej eller allenast såvitt den är oundviklig orsakas annan; växande träd må ej fällas utan särskilt medgivande av Konungens befallningshavande. För skada och intrång, som vållas av arbetet, skall ersättning gäldas med fulla värdet; och vare den, som verkställer eller låter verkställa arbetet, pliktig att, om Konungens befallningshavande prövar det nödigt, före arbetets påbörjande ställa säkerhet för ersättningens gäldande.

Talan om ersättning enligt andra stycket upptages av den fastighetsdomstol, inom vars område fastigheten är belägen.

Konungen äger utfärda närmare föreskrifter angående utförande av undersökningsarbeten, som ovan avses, och vad därmed äger samband.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.
 2. Mål som före ikraftträdandet anhängiggjorts hos vattendomstol handlägges enligt äldre bestämmelser. I fråga om vattendomstols sammansättning gäller detta dock endast sådan huvudförhandling som påbörjats före ikraftträdandet.
 3. Har förrättningsman före ikraftträdandet förordnats enligt 10 kap. 32 § för att handlägga syneförrättning rörande företag enligt 3 eller 7 kap., tillämpas äldre bestämmelser på förrättningen.
 4. Mål som är anhängigt hos expropriationsdomstol vid ikraftträdandet prövas av fastighetsdomstol, om huvudförhandling ej påbörjats dessförrinnan.
 5. Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos allmän domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.
 6. Vad i lag eller annan författning föreskrives om vattenrättsingenjör och vattenrättsnämndeman skall i stället avse teknisk ledamot och nämndeman i vattendomstol.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962: 627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m.

Härigenom förordnas, att 7 och 14 §§ lagen (1962: 627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Är företag enligt denna lag av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet, kan Konungen förbehålla sig prövning av frågan huruvida företaget får komma till stånd. I sådant fall äger vad i 4 kap. 17, 18 och 20 §§ vattenlagen (1918: 523) föreskrives om Konungens prövningsrätt motsvarande tillämpning.

Bestämmelserna i 4 kap. 1—12 och 16 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om företag enligt denna lag.

Bestämmelserna i 4 kap. 1—12, 16 och 19 §§ vattenlagen skola ej äga tillämpning i fråga om företag enligt denna lag.

14 §

Befinner sig riket i krig, skall vad i 11 kap. 27 § 6 mom. vattenlagen är stadgat icke äga tillämpning i mål, som avses i denna lag.

Bestämmelserna i 11 kap. 27 § 6 mom. första stycket vattenlagen (1918: 523) skola ej äga tillämpning i mål som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

3 Förslag till

Lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965: 274)

Härigenom förordnas, att 11 § statstjänstemannalagen (1965: 274) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §¹

Tjänsteman är skyldig att utöva annan statlig tjänst enligt bestämmelser som Konungen meddelar.

Innehavare av ordinarie domartjänst är icke skyldig att utöva annan statlig tjänst än jämställd eller högre domartjänst vid den domstol han tillhör. Annan ordinarie underrättsdomare än lagman är dock skyldig att dessutom tjänstgöra som ledamot i annan underrätt inom samma hovrättsområde vid handläggning för vilken kräves flera lagfarna domare än en. *Sådan tjänstgöringsskyldighet åligger också ordinarie vattenrättsdomare. Ordinarie vattenrättsingenjör är skyldig att tjänstgöra som teknisk ledamot i fastighetsdomstol.*

Innehavare av ordinarie domartjänst är icke skyldig att utöva annan statlig tjänst än jämställd eller högre domartjänst vid den domstol han tillhör. Annan ordinarie underrättsdomare än lagman är dock skyldig att dessutom tjänstgöra som ledamot i annan underrätt inom samma hovrättsområde vid handläggning för vilken kräves flera lagfarna domare än en.

I den mån Konungen föreskriver är tjänsteman hos central förvaltningsmyndighet eller hos myndighet eller inrättning, vilken lyder under central förvaltningsmyndighet, skyldig att utöva tjänst vid myndighet eller allmän inrättning som icke är statlig men står under tillsyn av förvaltningsmyndigheten. Sådan föreskrift må meddelas endast om särskilda skäl föreligga.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om den som efter ikraftträdandet innehar ordinarie tjänst som vattenrättsdomare eller vattenrättsingenjör.

¹ Senaste lydelse 1969: 251.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1969: 246) om fastighetsdomstol

Härigenom förordnas, att 1, 3, 4 och 7 §§ lagen (1969: 246) om fastighetsdomstol skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

I varje län skall finnas en fastighetsdomstol. Konungen kan dock föreskriva att annat område än län skall utgöra domkrets för fastighetsdomstol. Den *allmänna under rätt* som Konungen bestämmer skall vara fastighetsdomstol.

Fastighetsdomstol upptager de mål och ärenden som anges i särskild lag eller författning.

Fastighetsdomstol består av *ordförande samt fyra andra ledamöter*, varav två nämndemän.

Föreslagen lydelse

1 §

I varje län skall finnas en fastighetsdomstol. Konungen kan dock föreskriva att annat område än län skall utgöra domkrets för fastighetsdomstol *eller att flera fastighetsdomstolar skall finnas för samma område*. Den *tingsrätt* som Konungen bestämmer skall vara fastighetsdomstol.

Fastighetsdomstol upptager de mål och ärenden som anges i särskild lag eller författning. *Om flera fastighetsdomstolar skall finnas för samma område, bestämmer Konungen hur skilda slag av mål och ärenden skall fördelas mellan domstolarna.*

3 §¹

Fastighetsdomstol består av *två lagfarna ledamöter, en teknisk ledamot och två nämndemän*. Om särskilda skäl föreligger, kan efter ordförandens bestämmande ytterligare en teknisk ledamot ingå i domstolen.

I mål eller ärende angående arrende, hyra, bostadsrätt eller tvångsförvaltning av bostadsfastighet består domstolen dock av två lagfarna ledamöter och tre nämndemän. Teknisk ledamot får efter ordförandens bestämmande ingå i domstolen i stället för en av nämndemännen, om målets beskaffenhet eller annat särskilt skäl föranleder det.

¹ Senaste lydelse 1970: 1022.

Nuvarande lydelse

Ordföranden utses bland de lagfarna domarna i den allmänna underrätten. Av domstolens övriga ledamöter skall en vara lagfaren domare i underrätten eller i annan underrätt eller i vattendomstol samt en ha teknisk utbildning och erfarenhet av fastighetsbildning eller fastighetsvärdering.

Nämndemännen bör vara allmänt betrodda och väl förtroagna med sin Orts förhållanden.

Om fastighetsdomstols sammansättning i hyresmål finns särskild föreskrift.

Föreslagen lydelse

En av de lagfarna ledamöterna skall vara ordförande i fastighetsdomstolen. Denne utses bland de lagfarna domarna i tingsrätten. Den andre lagfarna ledamoten skall vara lagfaren domare i tingsrätten eller i annan tingsrätt. Teknisk ledamot skall ha teknisk utbildning och erfarenhet av fastighetsbildning eller fastighetsvärdering. Nämndemännen bör vara allmänt betrodda och väl förtroagna med sin Orts förhållanden.

4 §

Vid måls avgörande utan huvudförhandling samt vid annan handläggning som ej sker vid huvudförhandling eller syn på stället är fastighetsdomstol domför utan nämndemännen eller, i den omfattning Konungen bestämmer, med en lagfaren ledamot.

Åtgärd som avser endast måls beredande får i den omfattning Konungen bestämmer vidtagas av lagfaren eller teknisk ledamot i fastighetsdomstolen eller av tjänsteman vid underrätten.

När mål enligt särskilda bestämmelser efter prövning av själva saken avgöres utan huvudförhandling är fastighetsdomstol domför utan nämndemännen. I övrigt är fastighetsdomstol vid handläggning av mål domför med en lagfaren ledamot i samma utsträckning som föreskrives för tingsrätt.

7 §

Val av nämndeman i fastighetsdomstol förrättas i kommun, som ensam bildar domsaga, av kommunens fullmäktige samt i annat fall inför underrätt av valmän som utses av fullmäktige i varje kommun inom domsagan. Bestämmelserna i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) om ersättning till fullmäktig äger motsvarande tillämpning.

Konungen eller myndighet, som Konungen bestämmer, fastställer det antal valmän jämte suppleanter för dem som skall utses.

Val av nämndeman i fastighetsdomstol förrättas i kommun, som ensam bildar domsaga, av kommunens fullmäktige samt i annat fall inför tingsrätt av valmän som utses av fullmäktige i varje kommun inom domsagan. Bestämmelserna i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) om ersättning till fullmäktig äger motsvarande tillämpning.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Klagan över valet föres genom besvär hos hovrätten. Mot hovrättens beslut får talan ej föras.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Om Konungen ej bestämmer annat skall vad som i lag eller annan författning föreskrives om ägodelningsrätt och expropriationsdomstol i stället avse fastighetsdomstol samt vad som föreskrives om ägodelningsdomare, ägodelningsnämndeman och expropriationstekniker i stället avse ordförande, nämndeman och teknisk ledamot i fastighetsdomstol.

5 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1917: 189) om expropriation**

Härigenom förordnas i fråga om lagen (1917: 189) om expropriation¹,

dels att 13, 15—19, 28 och 29 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 14, 20, 38, 42, 67, 72, 89, 96 och 104 §§ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*14 §²

Första domstol i expropriationsmål är *expropriationsdomstol*, en för varje domsaga eller stad med rådhusrätt.

Första domstol i expropriationsmål är *fastighetsdomstol*.

20 §³

Expropriationsmål skall upptagas av *expropriationsdomstolen* i den ort, där fastigheten är belägen.

Skall expropriation ske från särskilda inom olika *expropriationsdomstolars* områden belägna fastigheter, som ej lämpligen kunna för expropriationersättningens bestämmande uppskattas annat än såsom en enhet, förordne Konungen att frågan om expropriationen skall i sin helhet upptagas av den av *expropriationsdomstolarna* Konungen bestämmer.

Expropriationsmål skall upptagas av *fastighetsdomstolen* i den ort, där fastigheten är belägen.

Skall expropriation ske från särskilda inom olika *fastighetsdomstolars* områden belägna fastigheter, som ej lämpligen kunna för expropriationersättningens bestämmande uppskattas annat än såsom en enhet, förordne Konungen att frågan om expropriationen skall i sin helhet upptagas av den av *fastighetsdomstolarna* Konungen bestämmer.

¹ Senaste lydelse av 13, 15—19, 28 och 29 §§ 1949: 663.

² Senaste lydelse 1949: 663.

³ Senaste lydelse 1949: 663.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

38 §⁴

Beslut i fråga, som avses i 36 eller 37 §, må meddelas utan huvudförhandling. Innan beslut meddelas, skola parterna erhålla tillfälle att yttra sig.

Mot beslut, som av *expropriationsdomstol* meddelats under rättegången i fråga, varom förmäles i första stycket, skall talan föras särskilt. Mot hovrättens beslut i dylik fråga må talan ej föras.

Mot beslut, som av *fastighetsdomstol* meddelats under rättegången i fråga, varom förmäles i första stycket, skall talan föras särskilt. Mot hovrättens beslut i dylik fråga må talan ej föras.

42 §⁵

Så snart dom i målet vunnit laga kraft, skall genom domstolens försorg till den som för fastighetsregistret översändas det ena exemplaret av karta och beskrivning, som enligt 26 § andra stycket må hava ingivits i målet, jämte sådant utdrag av handlingarna i målet och domstolens dom, att därav framgår vilket område som avses med expropriationen. Å kartan skall tecknas bevis, att den legat till grund för expropriationen.

Har beträffande inskriven rättighet i målet gjorts utfästelse som avses i 30 §, skall domstolen, så snart domen vunnit laga kraft, göra anmälan om utfästelsen till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken.

Har fastighet övergått till den exproprierande enligt 40 §, skall *expropriationsdomstolen*, så snart lagakraftgående dom angående expropriationsersättningen föreligger, underrätta inskrivningsmyndigheten om det belopp till vilket löseskillingen för fastigheten slutligt bestämts.

Har fastighet övergått till den exproprierande enligt 40 §, skall *domstolen*, så snart lagakraftgående dom angående expropriationsersättningen föreligger, underrätta inskrivningsmyndigheten om det belopp till vilket löseskillingen för fastigheten slutligt bestämts.

67 §⁶

Den exproprierande vare pliktig att, i den mån ej annat föranledes av vad i 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken stadgas, vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet vid *expropriationsdomstolen* ävensom vid expropriationsersättningens fördelning och eljest i anledning av expropriationen.

Den exproprierande vare pliktig att, i den mån ej annat föranledes av vad i 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken stadgas, vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet vid *fastighetsdomstolen* ävensom vid expropriationsersättningens fördelning och eljest i anledning av expropriationen.

Beträffande skyldigheten att svara för kostnad i expropriationsmål i högre rätt gäller, med tillämpning i övrigt av 18 kap. rättegångsbalken, att den exproprierande, där ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§

⁴ Senaste lydelse 1966: 258.

⁵ Senaste lydelse 1970: 1008.

⁶ Senaste lydelse 1966: 258.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

samma balk, alltid själv skall vidkännas sina kostnader, så ock kostnad som åsamkas motpart genom att den expropriande fullföljt talan.

72 §⁷

Föranleder undersökning, som i 71 § avses, skada, skall ersättning därför gäldas av den, som påkallat undersökningen. Ersättningen skall, om överenskommelse ej träffas, bestämmas av *allmän domstol*.

Föranleder undersökning, som i 71 § avses, skada, skall ersättning därför gäldas av den, som påkallat undersökningen. Ersättningen skall, om överenskommelse ej träffas, bestämmas av *fastighetsdomstol*.

Innan undersökningen börjas, skall sökanden hos Konungens befallningshavande ställa pant eller borgen för ersättningens gäldande.

89 §⁸

Ansökning om expropriationsrätt för framdragande av telegraf- eller telefonledning eller annan elektrisk svagströmsledning skall åtföljas av fullständig beskrivning över det tillämnade företaget med avfattning på karta av den föreslagna ledningens sträckning, styrkt uppgift å ägare och innehavare av fastighet, varöver ledningen skall framgå eller i vars mark den skall nedläggas, samt, om i något avseende överenskommelse träffats, redogörelse därför.

Har fastighetens ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt för ändamålet och medför expropriation därav allenast ringa men, vare Konungens tillstånd till expropriationen ej erforderligt; och skall i ty fall den utredning, som skolat ingivas till Konungen, i stället förebringas hos *expropriationsdomstolen*.

Har fastighetens ägare förklarat sig villig att upplåta nyttjanderätt för ändamålet och medför expropriation därav allenast ringa men, vare Konungens tillstånd till expropriationen ej erforderligt; och skall i ty fall den utredning, som skolat ingivas till Konungen, i stället förebringas hos *fastighetsdomstolen*.

96 §⁹

Är egendom, som i 90 § avses, använd för lednings framdragande, och visar sig, att ledningen hindrar eller varaktigt försvårar samfärdsel å egendomen eller hindrar någon för samhället nödig anläggning, såsom gas-, vatten- eller avloppsledning, spårväg, elek-

Är egendom, som i 90 § avses, använd för lednings framdragande, och visar sig, att ledningen hindrar eller varaktigt försvårar samfärdsel å egendomen eller hindrar någon för samhället nödig anläggning, såsom gas-, vatten- eller avloppsledning, spårväg, elek-

⁷ Senaste lydelse 1949: 663.

⁸ Senaste lydelse 1949: 663.

⁹ Senaste lydelse 1949: 663.

Nuvarande lydelse

trisk ljus- eller kraftledning, eller utgör hinder för egendomens underhåll eller eljest för behövliga arbeten å egendomen eller är synnerligen vanprydande, skall ledningen på bekostnad av dess ägare ändras, flyttas eller borttagas, i den mån sådant erfordras för hindrets eller olägenhetens undanröjande. Har eljest nyttjanderätt upplåtits för framdragande av ledning, och medför denna på grund av ändrade förhållanden betydande olägenhet för fastigheten, vare ledningens ägare pliktig på sin bekostnad ändra eller flytta ledningen, i den mån sådant erfordras för olägenhetens undanröjande och kan ske utan synnerligt men för ledningen. Tvist i fråga, som nu är sagd, skall prövas av *allmän domstol*.

Vill ägare av fastighet, där ledning är framdragen, för undanröjande av därmed förenad olägenhet för fastigheten på egen bekostnad få ledningen ändrad eller flyttad, må Konungens befallningshavande, i den mån så prövas skäligt med hänsyn å ena sidan till nämnda olägenhet och å andra sidan till det av ändringen eller flyttningen följande men för ledningen, giva fastighetsägaren rätt att, om erforderlig ändring eller flyttning ej inom viss, av Konungens befallningshavande förelagd tid utföres av ledningens ägare, själv vidtaga sådan åtgärd; och vare fastighetsägaren skyldig att ersätta såväl uppkommande men för ledningen som ock, om han ej själv utfört ändringen eller flyttningen, kostnaden härför med belopp, som i händelse av tvist bestämmes av *allmän domstol*.

Föreslagen lydelse

trisk ljus- eller kraftledning, eller utgör hinder för egendomens underhåll eller eljest för behövliga arbeten å egendomen eller är synnerligen vanprydande, skall ledningen på bekostnad av dess ägare ändras, flyttas eller borttagas, i den mån sådant erfordras för hindrets eller olägenhetens undanröjande. Har eljest nyttjanderätt upplåtits för framdragande av ledning, och medför denna på grund av ändrade förhållanden betydande olägenhet för fastigheten, vare ledningens ägare pliktig på sin bekostnad ändra eller flytta ledningen, i den mån sådant erfordras för olägenhetens undanröjande och kan ske utan synnerligt men för ledningen. Tvist i fråga, som nu är sagd, skall prövas av *fastighetsdomstol*.

Vill ägare av fastighet, där ledning är framdragen, för undanröjande av därmed förenad olägenhet för fastigheten på egen bekostnad få ledningen ändrad eller flyttad, må Konungens befallningshavande, i den mån så prövas skäligt med hänsyn å ena sidan till nämnda olägenhet och å andra sidan till det av ändringen eller flyttningen följande men för ledningen, giva fastighetsägaren rätt att, om erforderlig ändring eller flyttning ej inom viss, av Konungens befallningshavande förelagd tid utföres av ledningens ägare, själv vidtaga sådan åtgärd; och vare fastighetsägaren skyldig att ersätta såväl uppkommande men för ledningen som ock, om han ej själv utfört ändringen eller flyttningen, kostnaden härför med belopp, som i händelse av tvist bestämmes av *fastighetsdomstol*.

Upphör egendom att vara av den i 90 § angivna beskaffenhet, vare förut förvärvad rätt att hava ledning där framdragen ej längre gällande.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

104 §¹⁰

Sökes för ändamål, som i 1 § 8 sägs, rätt till expropriation av mark, som sökanden innehar med nyttjanderätt och varå honom tillhörig byggnad finnes uppförd, äger Konungen förordna, att sökanden icke må mot sitt bestridande förpliktas att avflytta tidigare än å den fardag, som infaller näst efter det ansökningen blivit prövad. Bifalles ansökningen, äger sökanden, utan hinder av vad eljest skulle gälla, kvarsitta i avvaktan att expropriationen fullbordas eller, om expropriationsrätten upphör eller förverkas, till den fardag, som infaller näst därefter.

Därest på grund av vad i första stycket stadgas sökanden sitter kvar utöver den dag, då nyttjanderätten eljest skolat upphöra, njute jordägaren skälig ersättning som, där överenskommelse ej träffas, bestämmes av *allmän domstol*. Kommer expropriation ej till stånd och är sökandens rätt att bortföra byggnaden eller annat, som han påkostat, enligt avtal eller bestämmelse i lag begränsad till viss tid efter nyttjanderättens upphörande, varde tiden för bortförandet räknad från den dag, då marken skall avträdas.

Därest på grund av vad i första stycket stadgas sökanden sitter kvar utöver den dag, då nyttjanderätten eljest skolat upphöra, njute jordägaren skälig ersättning som, där överenskommelse ej träffas, bestämmes av *fastighetsdomstol*. Kommer expropriation ej till stånd och är sökandens rätt att bortföra byggnaden eller annat, som han påkostat, enligt avtal eller bestämmelse i lag begränsad till viss tid efter nyttjanderättens upphörande, varde tiden för bortförandet räknad från den dag, då marken skall avträdas.

Exproprieras det med ansökningen avsedda området, må vid uppskattning av dess värde hänsyn icke tagas till förbättring, vilken området vunnit genom arbete eller kostnad, som sökanden eller föregående innehavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt å området utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos expropriationsdomstol prövas av fastighetsdomstol, om huvudförhandling ej påbörjats dessförrinnan. Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos allmän domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.

¹⁰ Senaste lydelse 1949: 663.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1942: 350) om fornminnen

Härigenom förordnas, att i lagen (1942: 350) om fornminnen skall införas en ny paragraf, 17 §¹, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Fråga om ersättning eller kostnad enligt 5 § tredje stycket, 7 § första stycket, 9 § första stycket eller 9 a § tredje stycket prövas av den fastighetsdomstol inom vars område fornlämningen är belägen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.

¹ Förutvarande 17 § upphävd genom 1967: 77.

7 Förslag till

Lag om ändring i byggnadslagen (1947: 385)

Härigenom förordnas, att 23, 45, 53, 65, 70, 75, 113 och 137 §§ byggnadslagen (1947: 385) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §¹

Kan överenskommelse i ersättningsfrågan icke träffas, skall den som vill framställa ersättningsanspråk instämma sin talan till *expropriationsdomstolen i den ort där marken är*. Jämväl staden äger påkalla prövning av ersättningsfrågan enligt vad nu sagts.

Kan överenskommelse i ersättningsfrågan icke träffas, skall den som vill framställa ersättningsanspråk instämma sin talan till *fastighetsdomstolen*. Jämväl staden äger påkalla prövning av ersättningsfrågan enligt vad nu sagts.

Staden skall vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet, såframt ej domstolen med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

¹ Senaste lydelse 1949: 666.

3 Riksdagen 1971. 7 saml. Nr 13

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

45 §²

Är, i annat fall än i 44 eller 44 a § sägs, mark som ingår i byggnadskvarter icke bebyggd i huvudsaklig överensstämmelse med stadsplanen och kan stadsplanens genomförande ej förväntas äga rum inom skälig tid utan stadens ingripande, må Konungen medgiva staden att lösa marken i den mån så erfordras. Kan syftet vinnas genom att staden allenast löser å marken uppförd byggnad för nedrivning, må Konungen lämna tillstånd därtill. Är marken i stadens ägo, må i samma ordning medgivas staden att lösa särskild rätt som besvärar marken och hindrar eller försvårar stadsplanens genomförande.

Prövas ansökan om inlösen enligt första stycket icke kunna beviljas på den grund att stadsplanens genomförande kan förväntas äga rum inom skälig tid utan stadens ingripande, må Konungen likväl på stadens begäran föreskriva viss skälig tid inom vilken bebyggelsen skall hava bragts i överensstämmelse med stadsplanen, vid äventyr att efter utgången av sagda tid nämnda hinder mot inlösen ej vidare skall anses föreligga. Meddelas sådan föreskrift, skall avskrift av beslutet tillställas inskrivningsdomaren, som har att så snart ske kan å inskrivningsdag göra anteckning därom i fastighets- eller in-teckningsboken.

Prövas ansökan om inlösen enligt första stycket icke kunna beviljas på den grund att stadsplanens genomförande kan förväntas äga rum inom skälig tid utan stadens ingripande, må Konungen likväl på stadens begäran föreskriva viss skälig tid inom vilken bebyggelsen skall hava bragts i överensstämmelse med stadsplanen, vid äventyr att efter utgången av sagda tid nämnda hinder mot inlösen ej vidare skall anses föreligga. Meddelas sådan föreskrift, skall anmälan därom göras hos inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken.

Finnes i samband med prövning av förslag till stadsplan inlösen av viss i planen ingående mark böra ske enligt första stycket, må Konungen meddela fastställelse å planen eller del därav under villkor att sådan inlösen kommer till stånd inom viss tid, högst ett år; dock må, när synnerliga skäl äro därtill, tiden förlängas med högst ett år i sänder. Intill dess inlösen skett eller tiden därför gått till ända, må nybyggnad ej utan Konungens tillstånd företagas å den mark som omfattas av den villkorliga fastställelsen.

53 §³

Skall enligt stadsplan trafikled anordnas till eller genom specialområde och kunna staden och den som förfogar över området ej enas om de åtgärder som böra vidtagas, äger Konungen förordna härom.

Den som förfogar över området är pliktig att delta i kostnaden för trafikledens anordnande i den mån han kan anses hava nytta av denna. I kostnaden inräknas er-

Den som förfogar över området är pliktig att delta i kostnaden för trafikledens anordnande i den mån han kan anses hava nytta av denna. I kostnaden inräknas er-

² Senaste lydelse 1965: 718.

³ Senaste lydelse 1949: 666.

Nuvarande lydelse

sättning för intrång som genom trafikleden tillskyndas honom. Uppstår tvist om skyldighet att deltaga i kostnaden, skall tvisten på talan av endera parten avgöras av *expropriationsdomstolen*. Kostnaden i sådant mål skall gäldas av staden, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

Föreslagen lydelse

sättning för intrång som genom trafikleden tillskyndas honom. Uppstår tvist om skyldighet att deltaga i kostnaden, skall tvisten på talan av endera parten avgöras av *fastighetsdomstolen*. Kostnaden i sådant mål skall gäldas av staden, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

65 §⁴

Twist om ersättning för gatu- mark prövas av *expropriationsdomstolen* på talan av endera parten. Kostnaden i sådant mål skall gäldas av staden, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

Twist om ersättning för gatu- mark prövas av *fastighetsdomstolen* på talan av endera parten. Kostnaden i sådant mål skall gäldas av staden, såvitt ej med hänsyn till omständigheterna annat finnes skäligt.

70 §

Lägges stadsplan över område i en ägares hand, må Konungen på ansökan av staden vid planens fastställande förordna, att mark som för områdets ändamålsenliga användning erfordras till gata eller annan allmän plats eller till allmän byggnad skall utan ersättning tillfalla staden, i den mån det med hänsyn till den nytta ägaren kan förväntas få av planens genomförande och övriga omständigheter prövas skäligt. Den mark som förordnandet avser skall angivas till läge och gränser. Marken skall avträdas, när staden behöver taga den i anspråk för avsett ändamål.

När fråga väckts om tillämpning av vad i första stycket sägs, skall byggnadsnämnden göra anmälan därom hos *inskrivningsdomaren*, som har att så snart ske kan å *inskrivningsdag* göra anteckning i *fastighets- eller inteckningsboken* om vad sålunda förekommit; och vare överlåtelse av mark som äger rum efter det sådan anmälan inkommit ej hinder för förordnande om markens avstående till staden.

När fråga väckts om tillämpning av vad i första stycket sägs, skall byggnadsnämnden göra anmälan därom hos *inskrivningsmyndigheten* för anteckning i *fastighetsboken*; och vare överlåtelse av mark som äger rum efter det sådan anmälan inkommit ej hinder för förordnande om markens avstående till staden.

Vid fastställande av ändring av stadsplan äger Konungen på ansökan av staden, om synnerliga skäl äro därtill, förordna att mark som avstått enligt första stycket skall utbytas mot annan mark, såvitt det kan ske utan förfång för ägaren.

⁴ Senaste lydelse 1949: 666.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

75 §

Varder vid genomförandet av stadsplan område, som varit avsett till allmän samfärdsel, helt eller delvis använt för annat ändamål eller ändrat till sitt höjdläge, och uppstår därigenom skada för ägare av invid liggande mark eller byggnad därå eller för den som har nyttjanderätt till marken eller byggnaden eller för innehavare av servitut som vilar å marken, är staden pliktig att ersätta skadan.

Tvist om ersättning enligt första stycket prövas av fastighetsdomstolen.

113 §⁵

Lägges byggnadsplan över område i en ägares hand, må länsstyrelsen vid planens fastställande förordna, att ägaren skall, ändå att 112 § ej är tillämplig, utan ersättning upplåta obebyggd mark, som för områdets ändamålsenliga användning erfordras till väg eller annan allmän plats, i den mån det med hänsyn till den nytta ägaren kan förväntas få av planens genomförande och övriga omständigheter prövas skäligt. Den mark som förordnandet avser skall angivas till läge och gränser. Marken skall upplåtas, när den behöver tagas i anspråk för avsett ändamål.

Väckes hos kommunens fullmäktige fråga att göra framställning om förordnande som i första stycket sägs, skall byggnadsnämnden göra anmälan därom hos *inskrivningsdomaren, som har att så snart ske kan å inskrivningsdag göra anteckning i fastighets- eller inteckningsboken om vad sålunda förekommit*; och vare överlåtelse av mark som äger rum efter det sådan anmälan inkommit ej hinder för förordnande om markens upplåtande. Uppkommer fråga om förordnande enligt första stycket hos länsstyrelsen, har denna att fullgöra den nu stadgade anmälningskyldigheten.

Väckes hos kommunens fullmäktige fråga att göra framställning om förordnande som i första stycket sägs, skall byggnadsnämnden göra anmälan därom hos *inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken*; och vare överlåtelse av mark som äger rum efter det sådan anmälan inkommit ej hinder för förordnande om markens upplåtande. Uppkommer fråga om förordnande enligt första stycket hos länsstyrelsen, har denna att fullgöra den nu stadgade anmälningskyldigheten.

Äro synnerliga skäl därtill, må länsstyrelsen i samband med ändring av byggnadsplan besluta om jämkning i förordnande som avses i första stycket, såvitt det kan ske utan förfång för ägaren.

137 §⁶

Med avseende å inlösen av mark enligt denna lag skola de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation i tillämpliga delar lända till efterrättelse med iakttagande av vad nedan i 138—145 §§ stadgas.

⁵ Senaste lydelse 1959: 611.

⁶ Senaste lydelse 1949: 666.

Nuvarande lydelse

I mål, som eljest enligt denna lag skall upptagas av *expropriationsdomstol*, skola bestämmelserna om domstol och rättegång i expropriationsmål i tillämpliga delar gälla, där ej annat är särskilt stadgat.

Föreslagen lydelse

I mål, som eljest enligt denna lag skall upptagas av *fastighetsdomstol*, skola bestämmelserna om domstol och rättegång i expropriationsmål i tillämpliga delar gälla, där ej annat är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos expropriationsdomstol prövas av fastighetsdomstol, om huvudförhandling ej påbörjats dessförrinnan. Är mål om ersättning enligt 75 § anhängigt hos allmän domstol vid ikraftträdandet, handlägges målet enligt äldre bestämmelser.

8 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1949: 658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.

Härigenom förordnas, att 4 § lagen (1949: 658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m. skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***4 §**

Mål om inlösen skall upptagas av *expropriationsdomstolen* i den ort där gruvföretaget har sitt driftställe. Finnas driftställen inom olika *expropriationsdomstolars* områden, förordne Konungen att frågan om inlösen skall i sin helhet upptagas av den bland dessa domstolar som Konungen bestämmer.

Mål om inlösen skall upptagas av *fastighetsdomstolen* i den ort där gruvföretaget har sitt driftställe. Finnas driftställen inom olika *fastighetsdomstolars* områden, förordne Konungen att frågan om inlösen skall i sin helhet upptagas av den bland dessa domstolar som Konungen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos expropriationsdomstol prövas av fastighetsdomstol, om huvudförhandling ej påbörjats dessförrinnan.

9 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1957: 390) om fiskearrenden

Härigenom förordnas, att 17 § lagen (1957: 390) om fiskearrenden skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §¹

Twist om fiskearrende som ej ankommer på arrendenämnds prövning skall, *om icke Konungen bestämmer annat*, upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Även klandertalan som avses i 16 § upptages av samma domstol.

Twist om fiskearrende som ej ankommer på arrendenämnds prövning skall upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Även klandertalan som avses i 16 § upptages av samma domstol.

Twist som efter klander mot arrendenämnds beslut är anhängig vid domstol får återförvisas till nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

10 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960: 690) om byggnadsminnen

Härigenom förordnas, att 10—13 §§ lagen (1960: 690) om byggnadsminnen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 §

Träffas ej överenskommelse om ersättning och har icke den, som vill göra anspråk därpå, jämlikt 9 § första stycket förlorat sin talan, åligger det honom att väcka talan mot kronan hos *expropriationsdomstolen* inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut, varå anspråket grundas, vid påföljd att han eljest går rätten till ersättning förlustig.

Träffas ej överenskommelse om ersättning och har icke den, som vill göra anspråk därpå, jämlikt 9 § första stycket förlorat sin talan, åligger det honom att väcka talan mot kronan hos *fastighetsdomstolen* inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut, varå anspråket grundas, vid påföljd att han eljest går rätten till ersättning förlustig.

¹ Senaste lydelse 1970: 1018.

Nuvarande lydelse

Kronan äger, då fråga väckts om byggnads förklarande för byggnadsminne, vid *expropriationsdomstolen* väcka talan mot sakägare om fastställande av de villkor som därvid skola gälla beträffande ersättning. Kommer beslut av det innehåll som förutsatts vid *expropriationsdomstolen* icke till stånd inom ett år från det målet avgjorts genom lagakraftäggande dom, skall domen ej längre vara bindande för parterna.

Föreslagen lydelse

Kronan äger, då fråga väckts om byggnads förklarande för byggnadsminne, vid *fastighetsdomstolen* väcka talan mot sakägare om fastställande av de villkor som därvid skola gälla beträffande ersättning. Kommer beslut av det innehåll som förutsatts vid *fastighetsdomstolen* icke till stånd inom ett år från det målet avgjorts genom lagakraftäggande dom, skall domen ej längre vara bindande för parterna.

11 §

Är fastighetsägaren enligt 5 § tillkommande ersättning bestämd att utgå på en gång och har fastigheten genom den åtgärd som föranlett rätten till ersättning undergått sådan minskning i värde att den kan antagas ej utgöra full säkerhet för fordran, för vilken fastigheten svarade, då rätten till ersättning uppkom, skall ersättningen nedsättas hos länsstyrelsen; och skall om fördelning och utbetalande av beloppet samt verkan därav i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat för det fall att enligt lagen om expropriation nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtes.

Har förlust å fordran som avses i första stycket uppstått till följd av att nedsättning ej skett, skall fordringens innehavare njuta ersättning av kronan för förlusten mot avskrivning å fordringshandlingen. Detsamma gäller, där förlust tillskyndats fordringens innehavare därigenom att ersättning blivit för lågt beräknad och densamma till följd av överenskomelse mellan kronan och den ersättningsberättigade eller av annan anledning ej blivit prövad av domstol. *I sistnämnda fall* skall talan om ersättning väckas vid *expropriationsdomstolen*.

Har förlust å fordran som avses i första stycket uppstått till följd av att nedsättning ej skett, skall fordringens innehavare njuta ersättning av kronan för förlusten mot avskrivning å fordringshandlingen. Detsamma gäller, där förlust tillskyndats fordringens innehavare därigenom att ersättning blivit för lågt beräknad och densamma till följd av överenskomelse mellan kronan och den ersättningsberättigade eller av annan anledning ej blivit prövad av domstol. Talan om ersättning *enligt detta stycke* skall väckas vid *fastighetsdomstolen*.

12 §

I mål, som enligt denna lag skall upptagas av *expropriationsdomstol*, skola bestämmelserna om domstol och rättegång i expropriationsmål i tillämpliga delar gälla. Kronan skall vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet,

I mål, som enligt denna lag skall upptagas av *fastighetsdomstol*, skola bestämmelserna om domstol och rättegång i expropriationsmål i tillämpliga delar gälla. Kronan skall vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet,

Nuvarande lydelse

såframt ej domstolen med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

Föreslagen lydelse

såframt ej domstolen med hänsyn till omständigheterna finner skäligt annorlunda förordna.

13 §

Riksantikvarien skall ofördröjligen underrätta *inskrivningsdomaren*, då fråga väckts om byggnads förklarande för byggnadsminne, så ock då genom lagakraftätagande beslut byggnad förklarats för byggnadsminne, ansökan därom avslagits eller beslut därom hävts.

Riksantikvarien skall *för anteckning i fastighetsboken* ofördröjligen underrätta *inskrivningsmyndigheten*, då fråga väckts om byggnads förklarande för byggnadsminne, så ock då genom lagakraftätagande beslut byggnad förklarats för byggnadsminne, ansökan därom avslagits eller beslut därom hävts.

Inskrivningsdomaren har att så snart ske kan efter inkommen underrättelse å inskrivningsdag göra anteckning därom i fastighetsboken.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos expropriationsdomstol prövas av fastighetsdomstol, om huvudförhandling ej påbörjats dessförrinnan. Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos allmän domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.

11 Förslag till

Lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822)

Härigenom förordnas, att 33—36 §§ naturvårdslagen (1964: 822) skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

33 §

Har ej överenskommelse träffats om ersättning enligt 25, 27, 28 eller 29 § eller om inlösen av fastighet och har icke den, som vill göra anspråk på ersättning eller fordra inlösen, jämlikt 32 § första stycket förlorat sin talan, åligger det honom att väcka talan mot kronan hos *expropriationsdomsto-*

Har ej överenskommelse träffats om ersättning enligt 25, 27, 28 eller 29 § eller om inlösen av fastighet och har icke den, som vill göra anspråk på ersättning eller fordra inlösen, jämlikt 32 § första stycket förlorat sin talan, åligger det honom att väcka talan mot kronan hos *fastighetsdomstolen*

Nuvarande lydelse

len inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut varå anspråket grundas, vid påföljd att han eljest går rätten därtill förlustig.

Kronan äger, då fråga uppkommit om meddelande av föreskrifter enligt 8 eller 9 §, vid *expropriationsdomstolen* väcka talan mot sakägare om fastställande av de villkor som, därest föreskrifterna meddelas, skola gälla beträffande ersättning eller inlösen. Meddelas ej föreskrifter av det innehåll, som förutsatts vid *expropriationsdomstolen*, inom ett år från det målet avgjorts genom lagakraftäggande dom, skall domen ej längre vara bindande för parterna.

Föreslagen lydelse

inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut varå anspråket grundas, vid påföljd att han eljest går rätten därtill förlustig.

Kronan äger, då fråga uppkommit om meddelande av föreskrifter enligt 8 eller 9 §, vid *fastighetsdomstolen* väcka talan mot sakägare om fastställande av de villkor som, därest föreskrifterna meddelas, skola gälla beträffande ersättning eller inlösen. Meddelas ej föreskrifter av det innehåll, som förutsatts vid *fastighetsdomstolen*, inom ett år från det målet avgjorts genom lagakraftäggande dom, skall domen ej längre vara bindande för parterna.

34 §

Är fastighetsägaren enligt 25, 28 eller 29 § tillkommande ersättning bestämd att utgå på en gång och har fastigheten genom det beslut, som föranlett rätten till ersättning, undergått sådan minskning i värde att den kan antagas ej utgöra full säkerhet för fordran för vilken fastigheten svarade då rätten till ersättning uppkom, skall ersättningen nedsättas hos länsstyrelsen; och skall om fördelning och utbetalande av beloppet samt verkan därav i tillämpliga delar gälla vad som är stadgat för det fall att enligt lagen om expropriation nyttjanderätt eller servitutsrätt upplåtes.

Har förlust å fordran som avses i första stycket uppstått till följd av att nedsättning ej skett, skall fordringens innehavare njuta ersättning av kronan för förlusten mot avskrivning å fordringshandlingen. Detsamma gäller, om förlust tillskyndas fordringens innehavare därigenom att ersättning blivit för lågt beräknad och densamma till följd av överenskomelse mellan kronan och den ersättningsberättigade eller av annan anledning ej blivit prövad av domstol. I sistnämnda fall skall talan om ersättning väckas vid *expropriationsdomstolen*.

Har förlust å fordran som avses i första stycket uppstått till följd av att nedsättning ej skett, skall fordringens innehavare njuta ersättning av kronan för förlusten mot avskrivning å fordringshandlingen. Detsamma gäller, om förlust tillskyndas fordringens innehavare därigenom att ersättning blivit för lågt beräknad och densamma till följd av överenskomelse mellan kronan och den ersättningsberättigade eller av annan anledning ej blivit prövad av domstol. Talan om ersättning enligt detta stycke skall väckas vid *fastighetsdomstolen*.

35 §

Har ersättning utgått med anledning av föreskrifter eller tillståndsvägran enligt denna lag och upphävas sedermera föreskrifterna helt eller delvis eller gives tillstånd, må markens ägare eller innehavare, om med

Nuvarande lydelse

hänsyn till hans nytta av beslutet och omständigheterna i övrigt så finnes skäligt, förpliktas att återgälda ersättningen eller del därav. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, om åtgärd företagits i strid mot föreskrifterna eller mot beslutet om tillståndsvägran samt länsstyrelsen och envar annan, som enligt 39 § äger söka handräckning, beslutar att icke påkalla rättelse.

Föreslagen lydelse

Talan om återbetalning skall väckas vid *fastighetsdomstolen* inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut varå anspråket grundas och senast tio år efter det ersättningen utbetalades, vid påföljd att rätten därtill eljest förlo-
ras.

Talan om återbetalning skall väckas vid *expropriationsdomstolen* inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut varå anspråket grundas och senast tio år efter det ersättningen utbetalades, vid påföljd att rätten därtill eljest förlo-
ras.

36 §

I mål, som enligt denna lag skall upptagas av *expropriationsdomstol*, skola bestämmelserna om domstol och rättegång i expropriationsmål i tillämpliga delar gälla, där ej annat är särskilt stadgat. Är fråga om inlösen av fastighet, skola jämväl i övrigt de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

I mål, som enligt denna lag skall upptagas av *fastighetsdomstol*, skola bestämmelserna om domstol och rättegång i expropriationsmål i tillämpliga delar gälla, där ej annat är särskilt stadgat. Är fråga om inlösen av fastighet, skola jämväl i övrigt de allmänna bestämmelserna i lagen om expropriation i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

Kronan skall vidkännas å ömse sidor uppkomna kostnader å målet, såframt ej domstolen med hänsyn till omständigheterna finner skäligt förordna annat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos *expropriationsdomstol* prövas av *fastighetsdomstol*, om huvudförhandling ej påbörjats dessförrinnan. Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos allmän domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.

12 Förslag till

Lag om ändring i jordförvärvslagen (1965: 290)

Härigenom förordnas, att 11 § jordförvärvslagen (1965: 290) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

11 §

Yrkande om inlösen enligt 10 § skall vid äventyr av talans förlust skriftligen delges lantbruksnämnden inom två månader efter det att avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Talan skall vid samma äventyr väckas genom stämning inom sex månader från nämnda tidpunkt. Har säljaren fått del av beslutet först sedan detta vunnit laga kraft, räknas dock tidsfristerna från dagen för delfåendet.

Föreslagen lydelse

Yrkande om inlösen enligt 10 § skall vid äventyr av talans förlust skriftligen delges lantbruksnämnden inom två månader efter det att avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Talan skall vid samma äventyr väckas genom stämning *till den fastighetsdomstol inom vars område egendomen är belägen* inom sex månader från nämnda tidpunkt. Har säljaren fått del av beslutet först sedan detta vunnit laga kraft, räknas dock tidsfristerna från dagen för delfåendet.

Ingick i köpet egendom som ej skall lösas och var ej särskild köpeskillning utsatt för denna egendom eller visar nämnden att det utsatta beloppet understiger vad som av den sammanlagda köpeskillningen kan anses belöpa på samma egendom, skall löseskillningen bestämmas till så stor del av köpeskillningen som skäligen motsvarar den egendom som skall lösas.

Bifalles talan om inlösen, skall i domen, förutom erforderliga bestämmelser om löseskillningens belopp samt om tiden och sättet för beloppets erläggande, utsättas viss dag då egendomen skall övergå i statens ägo.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.

13 Förslag till

Lag om ändring i jordhävdslagen (1969: 698)

Härigenom förordnas, att 5 § jordhävdslagen (1969: 698) skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Har föreläggande om återställande av hävd meddelats med stöd av 3 § första stycket 2, är staten skyldig att lösa jorden, om ägaren begär det.

Yrkande om inlösen skall vid äventyr av talans förlust skriftligen göras hos lantbruksnämnden inom två månader från det nämndens beslut om föreläggande vunnit laga kraft samt upptaga pris och övriga villkor. Bifalles icke yrkandet, skall talan vid samma äventyr väckas genom stämning inom två månader från det avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Har ägaren fått del av beslut först sedan detta vunnit laga kraft, räknas dock tidsfristerna från dagen för delfäendet.

Yrkande om inlösen skall vid äventyr av talans förlust skriftligen göras hos lantbruksnämnden inom två månader från det nämndens beslut om föreläggande vunnit laga kraft samt upptaga pris och övriga villkor. Bifalles icke yrkandet, skall talan vid samma äventyr väckas genom stämning *till den fastighetsdomstol inom vars område egendomen är belägen* inom två månader från det avslagsbeslutet vunnit laga kraft. Har ägaren fått del av beslut först sedan detta vunnit laga kraft, räknas dock tidsfristerna från dagen för delfäendet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.

14 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 246) om tvångsförvaltning av bostadsfastighet

Härigenom förordnas, att 4—6, 9, 11 och 15—18 §§ lagen (1970: 246) om tvångsförvaltning av bostadsfastighet skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Förvaltaren uppbär hyror och andra löpande intäkter av fastigheten och företräder även i övrigt ägaren i angelägenheter som rör fastigheten och dess förvaltning.

Nuvarande lydelse

Förvaltaren får ej överlåta fastigheten eller eljest förfoga över den så att den helt eller delvis fränhändes ägaren. Utan ägarens medgivande får förvaltaren ej låta inteckna fastigheten *för fordran* eller taga upp lån i vidare mån än som följer av 6 § och ej heller låta företaga annan åtgärd beträffande *fordringsinteckning* i fastigheten, om ej hyresnämnden lämnar sitt tillstånd.

Föreslagen lydelse

Förvaltaren får ej överlåta fastigheten eller eljest förfoga över den så att den helt eller delvis fränhändes ägaren. Utan ägarens medgivande får förvaltaren ej låta inteckna fastigheten eller taga upp lån i vidare mån än som följer av 6 § och ej heller låta företaga annan åtgärd beträffande *inteckning* i fastigheten, om ej hyresnämnden lämnar sitt tillstånd.

5 §

Förvaltaren kan besluta att angelägenhet som saknar betydelse för ändamålet med förvaltningen skall undantagas från denna.

Fastighetsägaren får *medge* inteckning i fastigheten *för fordran*, taga upp lån mot säkerhet *av inteckning* i fastigheten eller företaga annan åtgärd beträffande *fordringsinteckning* om förvaltaren samtycker till det. Vägras samtycke kan hyresnämnden tillåta åtgärden, om denna ej försämrar förutsättningarna för en tillfredsställande fastighetsförvaltning.

Fastighetsägaren får *ansöka om* inteckning i fastigheten, taga upp lån mot säkerhet *i form av pant-rätt* i fastigheten eller företaga annan åtgärd beträffande *inteckning*, om förvaltaren samtycker till det. Vägras samtycke kan hyresnämnden tillåta åtgärden, om denna ej försämrar förutsättningarna för en tillfredsställande fastighetsförvaltning.

6 §

Bör på fastigheten verkställas arbeten för vilka fordras tillskott av andra medel än sådana som inflyter vid den löpande förvaltningen eller eljest står till förfogande, skall förvaltaren ombesörja utredning om lämpliga åtgärder, kostnaderna för dem och möjligheterna att genom beläning av fastigheten eller på annat sätt skaffa medel för åtgärderna. Redogörelse för utredningen jämte förslag till åtgärder skall överlämnas till fastighetsägaren.

Vill fastighetsägaren ej medverka till de föreslagna åtgärderna, kan hyresnämnden lämna förvaltaren tillstånd att företaga dem samt meddela de föreskrifter som behövs. Nämnden kan därvid tillåta förvaltaren att till angivet belopp taga upp lån för åtgärderna och vid behov *medge* inteckning i fastigheten.

Vill fastighetsägaren ej medverka till de föreslagna åtgärderna, kan hyresnämnden lämna förvaltaren tillstånd att företaga dem samt meddela de föreskrifter som behövs. Nämnden kan därvid tillåta förvaltaren att till angivet belopp taga upp lån för åtgärderna och vid behov *ansöka om* inteckning i fastigheten.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Förvaltaren skall på lämpligt sätt underrätta hyresgästerna om att fastigheten ställts under förvaltning och om vem som är förvaltare samt om beslut att förvaltningen förlänges eller upphör. Han skall ofördröjligen undersöka fastighetens inteckningsförhållanden och underrätta *kända inteckningshavare* om förvaltningen.

Förvaltaren skall på lämpligt sätt underrätta hyresgästerna om att fastigheten ställts under förvaltning och om vem som är förvaltare samt om beslut att förvaltningen förlänges eller upphör. Han skall ofördröjligen undersöka fastighetens inteckningsförhållanden och underrätta *borgenär, som har panträtt i fastigheten och som är känd*, om förvaltningen.

11 §

Förvaltaren skall för varje kalenderår inom en månad från årets utgång lämna skriftlig redovisning till fastighetsägaren för sin förvaltning. När han frånträder sitt uppdrag, skall redovisning för den gångna delen av kalenderåret lämnas inom en månad från det uppdraget upphörde. Till redovisning skall fogas berättelse med sammanfattande uppgifter om vidtagna och planerade åtgärder samt om fastighetens skick. I fråga om arbeten som avses i 6 § lämnas särskild berättelse inom en månad från det arbetena slutfördes.

Avskrift av handlingar som avses i första stycket sändes till hyresnämnden och hälsovårdsnämnden.

Vill fastighetsägaren klandra redovisad förvaltning, skall han inom ett år från det han mottog redovisningen instämma förvaltaren till *domstol som avses i 3 kap. 72 § första stycket första punkten lagen (1907: 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom*.

Vill fastighetsägaren klandra redovisad förvaltning, skall han inom ett år från det han mottog redovisningen instämma förvaltaren till *den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen*.

15 §

Beslut att fastighet skall ställas under förvaltning samt beslut om förlängning eller upphörande av förvaltning sändes genast till *inskrivningsdomaren* för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken.

Beslut att fastighet skall ställas under förvaltning samt beslut om förlängning eller upphörande av förvaltning sändes genast till *inskrivningsmyndigheten* för anteckning i fastighetsboken eller tomt-rättsboken.

16 §

I fråga om förfarandet vid hyresnämnden finns bestämmelser i *lagen (1968: 349) om hyresnämnder*.

I fråga om förfarandet vid hyresnämnden finns bestämmelser i *lagen (1970: 998) om arrendenämnder och hyresnämnder*.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Mot hyresnämnds slutliga beslut i ärende enligt denna lag eller beslut enligt 14 § andra stycket får talan föras genom besvär. Mot annat beslut av nämnden får talan föras endast i samband med talan mot slutligt beslut.

Besvärstiden är såvitt gäller beslut varigenom nämnden avvisat ansökan eller avskrivit ärende en vecka och i annat fall två veckor från det att klaganden fick del av beslutet.

Talan föras hos domstol som avses i 3 kap. 72 § första stycket första punkten lagen (1907: 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egen-
dom. Besvärerna inges till domstolen.

Talan föras hos domstol som avses i 11 § tredje stycket. Besvärerna inges till domstolen.

18 §

I besvärsmål skall part kallas att muntligen höras vid *underrätten*, om ej sådant hörande saknar betydelse för utredningen. I övrigt äger i fråga om handläggningen vid *underrätten* 52 kap. 2, 3 och 5—12 §§ rättegångsbalken motsvarande tillämpning. Bestämmelse som avser hovrätt gäller därvid i stället *underrätten*. Mot *underrättens* beslut i anledning av besvär över beslut, varigenom hyresnämnd avvisat ansökan eller avskrivit ärende, får talan ej föras.

I besvärsmål skall part kallas att muntligen höras vid *fastighetsdomstolen*, om ej sådant hörande saknar betydelse för utredningen. I övrigt äger i fråga om handläggningen vid *fastighetsdomstolen* 52 kap. 2, 3 och 5—12 §§ rättegångsbalken motsvarande tillämpning. Bestämmelse som avser hovrätt gäller därvid i stället *fastighetsdomstolen*. Mot *fastighetsdomstolens* beslut i anledning av besvär över beslut, varigenom hyresnämnd avvisat ansökan eller avskrivit ärende, får talan ej föras.

Undanröjes hyresnämnds beslut om avvisning eller avskrivning återupptages ärendet av nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

Mål som vid ikraftträdandet är anhängigt hos domstol handlägges enligt äldre bestämmelser.

15 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 989) om införande av fastighetsbildningslagen

Härigenom förordnas, att 7 och 15 §§ lagen (1970: 989) om införande av fastighetsbildningslagen skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Mål eller ärende, som är anhängigt hos ägodelningsrätten vid fastighetsbildningslagens ikraftträdande, prövas av fastighetsdomstolen. Det samma gäller sådant besvärsmål enligt 5 kap. lagen (1917: 269) om fastighetsbildning i stad som vid ikraftträdandet är anhängigt hos länsstyrelsen eller hos den som fått förordnande med stöd av 21 § i samma kapitel.

Första stycket första punkten gäller ej mål i vilket huvudförhandling har påbörjats vid ikraftträdandet. Sådant mål handlägges enligt äldre bestämmelser.

15 §

Servitut avseende skogsfång eller bete får upphävas genom fastighetsreglering, även om sådana omständigheter som anges i 7 kap. 4 § fastighetsbildningslagen ej föreligger.

Servitut avseende skogsfång eller bete får upphävas genom fastighetsreglering, även om sådana omständigheter som avses i 7 kap. 5 § fastighetsbildningslagen ej föreligger.

16 Förslag till

Lag om ändring i jordabalken

Härigenom förordnas, att 8 kap. 32 §, 12 kap. 71 § samt 13 kap. 23 och 24 §§ jordabalken skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 kap.

32 §

Arrendetvist som ej enligt 30 § ankommer på arrendenämnds prövning skall, *om icke Konungen bestämmer annat*, upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Även klandertalan som avses i 31 § och ärende enligt 9 kap. 24 § upptages av denna domstol.

Arrendetvist som ej enligt 30 § ankommer på arrendenämnds prövning skall upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Även klandertalan som avses i 31 § och ärende enligt 9 kap. 24 § upptages av denna domstol.

Twist som efter klander mot arrendenämnds beslut är anhängig vid domstol får återförvisas till nämnden.

12 kap.

71 §

Hyrestvist som ej enligt 69 § ankommer på hyresnämnds prövning och ej heller rör kollektivavtal skall, *om icke Konungen bestämmer annat*, upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Klandertalan som avses i 70 § upptages, om den rör kollektivavtal, av arbetsdomstolen och i annat fall av domstol som nyss nämnts.

Hyrestvist som ej enligt 69 § ankommer på hyresnämnds prövning och ej heller rör kollektivavtal skall upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Klandertalan som avses i 70 § upptages, om den rör kollektivavtal, av arbetsdomstolen och i annat fall av domstol som nyss nämnts.

Fastighetsdomstol skall i hyresmål bestå av ordföranden och den andre lagfarne ledamoten samt tre nämndemän.

Twist som efter klander mot hyresnämnds beslut är anhängig vid domstol får återförvisas till nämnden.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 kap.

23 §

Mål angående omprövning eller jämkning av avgäld, klander av uppsägning eller bestämmande av lösesumma upptages av *expropriationsdomstol*.

Mål angående omprövning eller jämkning av avgäld, klander av uppsägning eller bestämmande av lösesumma upptages av *fastighetsdomstol*.

24 §

Angående rättegången i mål som avses i 23 § gäller i tillämpliga delar bestämmelserna om expropriation i allmänhet. Rör tvisten fråga som kan inverka på den rätt som tillkommer innehavare av panträtt eller rättighet som är inskriven, är rätten ej bunden av parts yrkande eller medgivande.

I mål angående bestämmande av lösesumma skall fastighetsägaren vidkännas på ömse sidor uppkomna rättegångskostnader vid *expropriationsdomstolen*, i den mån ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken. Beträffande skyldigheten att svara för kostnad i högre rätt gäller med tillämpning i övrigt av 18 kap. rättegångsbalken, att fastighetsägaren, om ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ samma balk, alltid själv skall vidkännas såväl sina egna kostnader som kostnad som åsamkas motpart genom att fastighetsägaren fullföljt talan.

I mål angående bestämmande av lösesumma skall fastighetsägaren vidkännas på ömse sidor uppkomna rättegångskostnader vid *fastighetsdomstolen*, i den mån ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ rättegångsbalken. Beträffande skyldigheten att svara för kostnad i högre rätt gäller med tillämpning i övrigt av 18 kap. rättegångsbalken, att fastighetsägaren, om ej annat föranledes av 18 kap. 6 och 8 §§ samma balk, alltid själv skall vidkännas såväl sina egna kostnader som kostnad som åsamkas motpart genom att fastighetsägaren fullföljt talan.

17 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken

Härigenom förordnas, att 4 och 52 §§ lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

4 §

Sådan lösningssrätt avseende ofri tomt i stad, som följer av 4 kap. 6 § äldre jordabalken jämförd med förordningen (1875: 42 s. 9) angående upphörande av hembudsskyldighet, skall fortfarande tillkomma markens ägare. I fråga om anteckning i fastighetsboken angående talan om utövande av lösningssrätten äger 19 kap. 20 § första och andra styckena nya balken motsvarande tillämpning.

Sådan lösningssrätt avseende ofri tomt i stad, som följer av 4 kap. 6 § äldre jordabalken jämförd med förordningen (1875: 42 s. 9) angående upphörande av hembudsskyldighet, skall fortfarande tillkomma markens ägare. *Talan om utövande av lösningssrätten väckes genom ansökan om stämning till fastighetsdomstol.* I fråga om anteckning i fastighetsboken angående talan *som nyss sagts* äger 19 kap. 20 § första och andra styckena nya balken motsvarande tillämpning.

Är mål om utövande av lösningssrätt anhängigt hos domstol vid nya balkens ikraftträdande handlägges målet enligt äldre bestämmelser.

52 §

I fråga om rättighet i eller till förmån för tomträtt, som upplåtits före nya balkens ikraftträdande, gäller 13 kap. 7 § nya balken med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna i denna lag. Även i övrigt gäller 13 kap. 7 § nya balken på angivet sätt, om 4 kap. lagen (1907: 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom i dess lydelse enligt lagen (1953: 415) angående ändring i nämnda lag är tillämpligt på tomträtten.

Bestämmelserna i 13 kap. 26 § nya balken äger tillämpning även beträffande tomträtt, som upplåtits före balkens ikraftträdande. Detsamma gäller bestämmelserna i 13 kap. 21 och 25 §§ nya balken, såvitt angår tomträtt på vilken 4 kap. lagen (1907: 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom i dess förut angivna lydelse är tillämpligt.

Är mål angående tomträtt som enligt äldre bestämmelser skall upptagas av expropriationsdomstol anhängigt hos sådan domstol vid nya balkens ikraftträdande, prövas det av fastighetsdomstol, om huvudförhandling ej påbörjats vid ikraftträdandet.

18 Förslag till

Lag om ändring i bostadsrättslagen

Härigenom förordnas, att 77 § bostadsrättslagen () skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse*¹

Föreslagen lydelse

77 §

Twist med anledning av upplåtelse av nyttjanderätt enligt 1 § (bostadsrättstvist) som ej ankommer på hyresnämnds prövning skall, *om ej Konungen bestämmer annat*, upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Detsamma gäller i fråga om talan enligt 76 §.

Twist med anledning av upplåtelse av nyttjanderätt enligt 1 § (bostadsrättstvist) som ej ankommer på hyresnämnds prövning skall upptagas av den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen. Detsamma gäller i fråga om talan enligt 76 §.

Besvär enligt 76 § andra stycket skall inges till domstolen.

Twist som efter klander mot hyresnämnds beslut är anhängig vid domstol får återförvisas till nämnden.

Departementschefen vid lagrådsremissen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen*, statsrådet Geijer, bl. a. följande.

1. Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 29 november 1968 tillkallades sakkunniga med uppdrag att se över vattenlagen (1918: 523) (VL). De sakkunniga² har antagit namnet vattenlagsutredningen. Utredningens uppdrag omfattar enligt direktiven (Ju 1969: 58) en allmän översyn av VL med huvudvikten lagd på de delar av lagen som har samband med samhällsplaneringen i stort. Enligt direktiven talar vägande

¹ Lydelse enligt prop. 1971: 12.

² Hovrättsrådet Gösta Dyrssen, ordförande, överinspektören Sven Andersson, direktören Sture Annevall, överdirektören Jöran Hult, redaktören, ledamoten av riksdagen Göran Karlsson, direktören Bengt Sterne och distriktslantmätaren, ledamoten av riksdagen Bo Turesson.

skäl för att den vattenrättsliga tillståndsprövningen överflyttas från domstolar till administrativa organ. Som främsta alternativ bör övervägas att förlägga prövningen av större, mera principiella eller riksviktiga frågor till ett centralt organ och övrig prövning till länsstyrelserna eller vissa av dem. Som lämpligt centralt prövningsorgan anvisas koncessionsnämnden för miljöskydd. Ersättningsfrågorna bör även i fortsättningen handläggas av domstol och utredningen bör överväga att förlägga denna prövning till fastighetsdomstol. I direktiven anförs vidare att de sakkunniga om möjligt bör lägga fram ett delbetänkande i de organisatoriska frågorna.

Utredningen avlämnade i augusti 1970 delbetänkandet (SOU 1970: 40) Revision av vattenlagen. Del 1. Provisoriska ändringar i prövningssystemet. I betänkandet föreslås — i avvaktan på en mera genomgripande reform av VL — att Kungl. Maj:ts prövningsrätt i vattenmålen utvidgas och att vattendomstolarna på visst sätt inordnas i den nya tingsrättsorganisationen. Betänkandet innehåller förslag till lagar om ändring i VL, lagen (1962: 627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m. m. och statstjänstemannalagen (1965: 274) samt utkast till vattenrättskungörelse.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av vattenöverdomstolen, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI), kammarkollegiet, statskontoret, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd, statens planverk, statens vattenfallsverk, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, domstolsverksutredningen, Svenska kommunförbundet, Riksförbundet Landsbygdens Folk, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Vatten- och Avloppsverksföreningen, Näringslivets Byggnadsdelegation, Svenska naturskyddsföreningen, Svenska Samernas Riksförbund, Föreningen Sveriges tingsrättsdomare (Domareföreningen), Sveriges advokatsamfund, Vattenrättsingenjörsföreningen, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO). Vattenöverdomstolen har bifogat yttranden från samtliga vattendomstolar. Länsstyrelserna har bifogat yttranden från fiskerintendenterna i Mellersta, Nedre norra och Övre norra distrikten, länsarbetsnämnden i Norrbottens län, länsarkitekterna i Stockholms, Jönköpings, Kopparbergs, Västernorrlands och Västerbottens län, naturvårdsrådet i Norrbottens län, Västerbottens länsorgan för vattenkraftfrågor, Norrbottens länsorgan för vattenkraftsfrågor samt Norrbottens läns landsting.

Yttranden i ärendet har dessutom inkommit från Norrlands Naturvårn och Svenska Teknologföreningen.

Utredningens förslag beträffande vattendomstolarna har visst sam-

band med andra frågor om domstolsorganisationen i mål rörande fast egendom. För handläggningen av vissa sådana mål har genom lagen (1969: 246) om fastighetsdomstol (FDL) inrättats fastighetsdomstolar. Dessa har f. n. att pröva mål enligt miljöskyddslagen (1969: 387) och skall fr. o. m. den 1 januari 1972 handlägga även mål enligt den nya fastighetsbildningslagen (1970: 988) (FBL) samt arrende- och hyrestvister enligt den nya jordabalken (JB). Inom justitiedepartementet har upprättats en promemoria (Ds Ju 1970: 27) om fastighetsdomstolarnas kompetensområde och lokalisering m. m. I promemorian föreslås att fastighetsdomstolarna helt skall överta de uppgifter som nu ankommer på ägodelningsrätterna och expropriationsdomstolarna samt att dessutom vissa typer av mål som nu prövas av allmän underrätt skall överflyttas till fastighetsdomstol. Vidare behandlas frågor om fastighetsdomstols sammansättning och domförhet samt om fastighetsdomstolarnas lokalisering och domkretsar. Promemorian innehåller förslag till lagar om ändring i FDL, VL, lagen (1917: 189) om expropriation (ExL), lagen (1933: 269) om ägofred, lagen (1942: 350) om fornminnen, byggnadslagen (1947: 385), lagen (1949: 658) om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m., lagen (1960: 690) om byggnadsminnen, naturvårdslagen (1964: 822), jordförvärvslagen (1965: 290), jordhävdslagen (1969: 698), lagen (1970: 246) om tvångsförvaltning av bostadsfastighet, JB och lagen (1970: 995) om införande av nya jordabalken (JP).

Yttranden över promemorian har efter remiss avgetts av samtliga hovrätter, kammarkollegiet, byggnadsstyrelsen, statskontoret, lantmäteristyrelsen, planverket, länsstyrelserna i Stockholms, Jönköpings, Gävleborgs och Västernorrlands län, domstolsverksutredningen, vattenlagsutredningen, kommunförbundet, Sveriges Fastighetsägareförbund, Lantbrukarnas Riksförbund, Samfundet för fastighetsvärdering, Sveriges Industriförbund, Sveriges Skogsägareföreningars Riksförbund, Kraftverksföreningen, Svenska Kommunal-Tekniska Föreningen, Domareföreningen, advokatsamfundet, Vattenrättsingenjörsföreningen, Sveriges Lantmätareförening, TCO, SACO, Statstjänstemännens Riksförbund och Hyresgästernas Riksförbund. Yttranden har överlämnats av Svea hovrätt från lagmannen i Stockholms tingsrätt, av Göta hovrätt från lagmännen i Linköpings, Jönköpings, Växjö och Kalmar tingsrätter, av länsstyrelserna i Stockholms och Jönköpings län från länsarkitekten och överlantmätaren i resp. län, av länsstyrelsen i Gävleborgs län från länsarkitekten, överlantmätaren och Gävleborgs länsavdelning av Svenska kommunförbundet samt av länsstyrelsen i Västernorrlands län från överlantmätaren och kommunstyrelserna i Härnösands och Sundsvalls kommuner.

4.1 Tillståndsprövningen i vattenmål m. m.

Med större företag i vatten följer i allmänhet betydelsefulla långsiktiga verkningar av skilda slag. Med hänsyn härtill och till de många viktiga men inbördes motstridiga intressen som kräver beaktande när det gäller användningen av våra vattentillgångar är det uppenbarligen av stor betydelse att dessa företag blir inpassade i samhällsplaneringen i stort. Teknikens framsteg och den allmänna samhällsutvecklingen medför att behovet av ett samlat grepp över vattenresursernas användning gör sig gällande med allt större kraft. De nuvarande reglerna för tillståndsprövningen i vattenmål tillgodoser inte detta behov på ett tillfredsställande sätt. Prövningen ankommer i flertalet fall på vattendomstol, som varken har den överblick över alla synpunkter som måste beaktas eller de rättsliga befogenheter som skulle behövas. Som jag har framhållit i andra sammanhang bör den prövning det här är fråga om hellre företas av administrativa myndigheter och nära samordnas med annan samhällsplanering. Genom miljöskyddslagen har tillståndsprövningen såvitt gäller en viss typ av vattenanvändning flyttats över från vattendomstolarna till administrativ myndighet, och vattenlagsutredningen skall enligt sina direktiv lägga fram förslag till en liknande reform beträffande andra vattenrättsliga tillståndsfrågor.

I sitt nu avgivna delbetänkande anför utredningen att tiden ännu inte är mogen för ett slutligt ställningstagande till frågan om utformningen av det vattenrättsliga prövningssystemet. Som skäl härför anger utredningen att reglerna måste samordnas med det nya system för fysisk planering som kan bli resultatet av bygglagutredningens arbete och det arbete som bedrivs inom civildepartementet på en fysisk riksplanering. Samordning måste enligt utredningen också ske med annan aktuell tillståndsgivning av t. ex. mark- eller energipolitisk art. Det alltmer trängande behovet av ett samlat grepp över fördelningen av våra vattenresurser motiverar emellertid enligt utredningens mening att man nu vidtar *provisoriska ändringar* inom ramen för den gällande vattenlagstiftningen. Utredningen föreslår därför att VL ändras så att tillåtlighetsprövningen i viktigare vattenmål anförtros Kungl. Maj:t och att Kungl. Maj:t får möjlighet att vid sin prövning i större omfattning än nu anlägga allmänna planeringssynpunkter. Ett avgörande skäl för att prövningen nu bör förläggas hos Kungl. Maj:t är enligt utredningen att ingen annan än Kungl. Maj:t f. n. torde ha möjlighet att grunda en allsidig bedömning av tillståndsfrågor på det material som växer fram vid arbetet på den fysiska riksplaneringen. De nya bestämmelserna föreslås gälla företag enligt 2 och 3 kap. VL, dvs. bl. a. kraftverksbyggen, vattenregleringar och grundvattentäkter, samt vattenav-

ledning och invallning enligt 7 kap. Lagtekniskt innebär förslaget en utvidgning av den prövningsrätt som enligt 4 kap. 13 § f. n. tillkommer Kungl. Maj:t i fråga om vissa vattenregleringsföretag.

Remissinstanserna ansluter sig i allmänhet till utredningens bedömning i fråga om behovet av provisoriska lagändringar, och huvudinnehållet i utredningens förslag tillstyrks eller lämnas utan erinran i praktiskt taget samtliga yttranden. Som en särskild förtjänst hos förslaget framhålls att allmänna planeringssynpunkter kan beaktas vid prövningen av större företag.

Jag kan godta utredningens bedömning att tiden ännu inte är mogen för ett slutligt ställningstagande till det vattenrättsliga prövningssystemets utformning. Jag instämmer också i att det med hänsyn till vikten av att kunna tillgodose allmänna planeringssynpunkter föreligger behov av provisoriska lagändringar. Det förslag utredningen har lagt fram är väl ägnat att tillgodose detta behov och bör därför genomföras. Jag är emellertid angelägen om att utredningen så snart som möjligt lägger fram förslag till en mera slutgiltig lösning efter de riktlinjer som har angetts i direktiven. Vid utarbetandet av ett sådant förslag bör utredningen samråda med bygglagutredningen, och det synes lämpligt att de båda utredningarna bedriver sitt arbete på sådant sätt att den fortsatta behandlingen av deras förslag kan samordnas.

Som några remissinstanser har påpekat föreligger både enligt gällande rätt och enligt förslaget vissa samordningsproblem i förhållande till miljöskyddslagen och byggnadslagstiftningen. Det är nästan omöjligt att undvika sådana olägenheter i ett övergångsskede. I praktiken torde problemen emellertid kunna lösas på ett smidigt sätt genom samarbete mellan berörda parter och myndigheter. Den föreslagna utvidgningen av Kungl. Maj:ts prövningsrätt underlättar lösningen av åtskilliga samordningsproblem.

Innan jag går närmare in på de nya reglernas utformning vill jag beröra en fråga som naturvårdsverket och koncessionsnämnden för miljöskydd har tagit upp i sina remissyttranden. De anser det angeläget att VL snarast ändras så att möjlighet öppnas till omprövning från vattenvårdssynpunkt av gällande vattenhushållningsbestämmelser som innebär tillstånd till s. k. nolltappning. Denna fråga är emellertid utomordentligt komplicerad och har sådant samband med en rad andra regler i VL att jag för min del har svårt att se att några fördelar skulle vara att vinna med att bryta ut den till särbehandling. Skulle vattenlagsutredningen vid sitt fortsatta arbete komma till en annan uppfattning är det emellertid inte något som hindrar att frågan tas upp särskilt.

I likhet med utredningen anser jag att de nya reglerna om Kungl. Maj:ts prövning lämpligen kan tas in i 4 kap. och ersätta den nuvarande 13 §. Vad gäller omfattningen av prövningsrätten

innebär utredningens förslag att det i en särskild vattenrättskungörelse skall anges vissa typer av företag, som alltid skall prövas av Kungl. Maj:t (kungörelsefall), medan Kungl. Maj:t beträffande andra företag skall kunna förbehålla sig prövningsrätten genom särskilt beslut (förbehållsfall). Som allmän förutsättning för Kungl. Maj:ts prövningsrätt skall dock för båda fallen gälla att företaget är av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet.

I likhet med remissinstanserna anser jag den föreslagna uppläggningsen lämplig. Kungl. Maj:ts prövningsrätt bör principiellt omfatta endast företag som är av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet. Den närmare regleringen av vilka företag som skall hänföras till denna kategori får, som utredningen föreslår, ske genom kungörelse och särskilda förbehåll från Kungl. Maj:t. I enlighet med vad utredningen föreslår bör vidare Kungl. Maj:t kunna pröva även sådana mål som har nära samband med mål som enligt gällande föreskrifter skall prövas av Kungl. Maj:t. Från vattendomstolshåll har framförts önskemål om att vattendomstolarna därutöver skall få möjlighet att av eget initiativ hänskjuta företag till Kungl. Maj:ts prövning. Jag kan inte biträda detta förslag.

För att den föreslagna ordningen skall få åsyftad effekt är det givetvis av vikt att Kungl. Maj:t utnyttjar förbehållsrätten i avsedd omfattning. Vid bedömningen av om förbehåll skall göras blir det i regel av avgörande betydelse i vilken mån allmänna planeringssynpunkter behöver anläggas vid tillståndsprövningen. Det är givetvis viktigt att Kungl. Maj:t får det underlag som behövs för ett ställningstagande till denna fråga. Ofta torde planverket samt länsstyrelser och kommuner som ansvariga för planläggningen ha anledning att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på behovet av ett förbehåll. De skyldigheter som sedan gammalt åligger kammarkollegiet på detta område torde böra bestå. Med hänsyn härtill bör, som kollegiet har påpekat, den gällande skyldigheten att översända ansökningshandlingarna i vattenmål till kollegiet utvidgas att omfatta också viktigare mål om grundvattentäkt. Besked om förbehåll bör givetvis lämnas i ett så tidigt skede av vattenmålet som möjligt och helst före huvudförhandlingen. Förbehållsrätten bör inte få utövas efter det att dom eller beslut har meddelats i tillåtlighetsfrågan oavsett om överklagande sker eller inte.

I fråga om grunderna för Kungl. Maj:ts prövning delar jag utredningens uppfattning att särskilda bestämmelser bör införas vilka medger en friare och mera mångsidig prövning av företagen än som f. n. kan ske vid vattendomstol. Ett huvudsyfte med reformen är att viktigare företags tillåtlighet skall kunna bedömas inte bara enligt nuvarande tillåtlighetsregler utan även och framför allt från allmänna planeringssynpunkter. Detta bör givetvis komma till uttryck i lagtexten. Prövningen skall innefatta en allsidig bedömning, varvid alla de as-

pekter som tillmätts betydelse i planeringssammanhang skall beaktas. Hit hör givetvis intresset av att effektivt kunna utnyttja vattnet för elkraftsproduktion samt för privat och industriell konsumtion men också exempelvis intresset av att förhindra ekonomiskt olämplig lokalisering och onödig förstörelse av miljövärden. Som utredningen påpekar kan även arbetsmarknadspolitiska intressen komma att tillmätas betydelse i detta sammanhang. Att som Näringslivets Byggnadsdelegation förordar inrikta prövningen uteslutande på markanvändningsfrågor och bortse från s. k. verksamhetsplanering synes mig varken lämpligt eller möjligt. I praktiken sker verksamhetsplaneringen och markanvändningsplaneringen i så nära samband att det inte går att isolera den ena från den andra.

Det synes mig självklart att Kungl. Maj:t vid sin prövning från allmänna planeringssynpunkter får ta hänsyn inte bara till det företag ansöknings avser utan också till företag som kan väntas bli aktualiserade av detta. Jag anser emellertid att det kan vara lämpligt att i lagen ta in en erinran om att Kungl. Maj:t skall beakta sannolika följdföretag enligt VL. Bestämmelsen bör ges en mera generell utformning än utredningen föreslår.

Som utredningen anför bör Kungl. Maj:t vid sin tillståndsprövning kunna väga olika samhällsintressen mot varandra på ett friare sätt än VL:s tillåtlighetsregler f. n. medger. Kungl. Maj:t bör alltså inte vara ovillkorligen bunden av särskilda hinderbestämmelser i VL utan kunna med bortseende från dem ge tillstånd till företag som är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt. Detta innebär att Kungl. Maj:t bör ges en dispensbefogenhet motsvarande den som nu finns enligt 2 kap. 3 § tredje stycket och 44 § tredje stycket VL. Dispensbefogenheten bör gälla även hinder som avses i 2 kap. 11 § och 12 § första stycket, dvs. sådana som har samband med farleds- och flottledsintressen samt klimat- och hälsosynpunkter. Det är självfallet att dispensbefogenheten skall utnyttjas endast då mycket starka skäl talar för att ett företag bör tillåtas.

Vattenöverdomstolen och Nedre Norrbygdens vattendomstol föreslår att bestämmelserna i 2 kap. 20 § 3 mom. och 47 § 2 mom. samt 7 kap. 46 § andra stycket VL ändras så att de av utredningen föreslagna grunderna för Kungl. Maj:ts prövning blir tillämpliga även vid underställning enligt nämnda lagrum. Detta skulle bl. a. medföra den sakliga ändringen att underställning och dispens kunde ske även när hinder föreligger enligt 2 kap. 11 § eller 12 § första stycket. Vidare skulle Kungl. Maj:t få ett uttryckligt lagstöd för att anlägga allmänna planeringssynpunkter vid prövningen. Även om systematiska skäl talar för den föreslagna ändringen anser jag inte att det finns tillräcklig anledning att nu ändra tillåtlighetsreglerna i 2 och 7 kap. Det torde f. ö. ligga i sakens natur att Kungl. Maj:t vid sin allmänna prövning av

frågan om företaget skall få komma till stånd har att fästa stor vikt vid allmänna planeringssynpunkter.

Från flera håll ifrågasätts om inte det allmänna planeringskravet som tillåtlighetsrekvisit bör gälla också de mindre företag som fortfarande kommer att ligga kvar under vattendomstolarnas prövning. I likhet med utredningen anser jag emellertid att de provisoriska ändringar som nu skall företas bör inskränkas till att gälla Kungl. Maj:ts prövningsrätt. Syftet med den föreslagna reformen är ju f. ö. att vattendomstolarnas prövning i fortsättningen inte skall gälla andra företag än sådana som är av mindre betydelse för samhällsplaneringen i stort.

I fråga om Kungl. Maj:ts möjlighet att föreskriva särskilda villkor i samband med ett tillstånd kan jag ansluta mig till vad utredningen har anfört. Villkor bör alltså komma i fråga i ungefär samma situationer som f. n. I likhet med utredningen anser jag det olämpligt att i lagtexten anknyta till bygdens intressen, eftersom detta skulle kunna minska möjligheterna att på lämpligaste sätt tillgodose fiskeri- och renskötselintressena.

I syfte att tillförsäkra Kungl. Maj:t ett tillfredsställande underlag för prövningen föreslår utredningen vissa bestämmelser om utomprocessuellt förberedelseförfarande, om innehållet i ansökan och om den förberedande handläggningen vid vattendomstolen. Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till vad utredningen sålunda föreslår. Jag instämmer i att det utomprocessuella förberedelseförfarandet åtminstone tills vidare bör bibehållas och att dess användningsområde bör bestämmas till sådana företag som kan antas komma under Kungl. Maj:ts prövning. Förfarandet skall säkerställa att projekteringsarbetet för sådana företag bedrivs i samråd med de myndigheter som skall ta till vara det allmänna planeringsintresset. Det bör också innefatta information till den ortsbefolkning som berörs av det planerade företaget. Närmare föreskrifter i ämnet får meddelas av Kungl. Maj:t.

I likhet med utredningen anser jag att ansökan rörande företag som kan antas komma under Kungl. Maj:ts prövning bör innehålla redogörelse för den utomprocessuella förberedelse som har ägt rum, en bedömning av företagets betydelse från allmänna planeringssynpunkter och uppgift om eventuella följdföretag enligt VL samt att ansökningshandlingarna bör översändas från vattendomstolen till naturvårdsverket, planverket och vederbörande länsstyrelse. Detta innebär att både sökanden och vattenrättsdomaren i förväg måste bedöma sannolikheten för att Kungl. Maj:t kommer att utöva sin förbehållsrätt. I tveksamma fall är det givetvis lämpligt och tillrådligt att iakta de regler som gäller för företag som kan komma att provas av Kungl. Maj:t.

Planverket påpekar i sitt remissyttrande att de föreslagna reglerna om utomprocessuell förberedelse och om medverkan av myndigheter som företräder planintresset bör omfatta även hamnanläggningar efter-

som sådana anläggningar har stor betydelse från lokaliseringssynpunkt. Frågor om allmän hamn regleras i 5 kap. VL. Det ankommer alltid på Kungl. Maj:t att pröva om allmän hamn skall få komma till stånd (5 kap. 3 och 13 §§). Jag anser inte motiverat att nu införa några nya regler beträffande handläggningen av sådana frågor. Hamn som inte är allmän bedöms enligt 2 kap. VL och kan alltså komma att omfattas av de föreslagna nya bestämmelserna.

Vattendomstolens yttrande torde i fortsättningen liksom hittills komma att utgöra en väsentlig del av underlaget för Kungl. Maj:ts prövning. I likhet med utredningen anser jag att domstolarnas skyldighet att avge sådant yttrande bör lagfästas. Yttrandet bör innehålla vattendomstolens ställningstagande i alla de frågor som faller inom domstolens kompetens. Även beträffande andra frågor torde domstolen kunna bidra med värdefulla faktiska upplysningar. Någon anledning för Kungl. Maj:t att som kammarkollegiet ifrågasätter inhämta yttrande från vattenöverdomstolen i tillståndsärendet synes mig normalt inte föreligga.

Advokatsamfundet tar i sitt yttrande upp vissa kostnadsfrågor och framhåller att ersättning har vägrats för sakägars kostnader i samband med underställning hos Kungl. Maj:t men utdömts för kostnader vid utomprocessuellt förberedelseförfarande. Samfundet anser att rätt till ersättning för kostnader bör föreligga i båda dessa fall. För min del anser jag det inte lämpligt att ta upp dessa frågor nu. De bör anstå till den slutliga översynen av VL.

Jag ansluter mig till de av utredningen föreslagna förändringarna som innebär att de nya reglerna om Kungl. Maj:ts prövning görs tillämpliga även på kraftförsörjningsföretag som omfattas av lagen om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m. samt på större vattenavlednings- och invallningsföretag enligt 7 kap. VL. I likhet med utredningen anser jag att Kungl. Maj:ts prövningsrätt enligt förstnämnda lag bör få utövas efter förbehåll i varje särskilt fall och att något krav på utomprocessuellt förberedelseförfarande inte bör gälla.

Vattenöverdomstolen och Västerbygdens vattendomstol anser att vattenrättsdomarens befogenhet att medge provisoriska åtgärder enligt 11 kap. 46 § bör begränsas i fråga om mål som skall prövas av Kungl. Maj:t. Jag anser inte att det finns tillräckligt behov av en sådan begränsning. Jag anser inte heller att det behövs några särskilda regler om förfarandet i sådana fall som avses i 2 kap. 40 §.

Vissa vattenreglerings- och torrlägningsföretag enligt 3 och 7 kap. VL kan prövas vid syneförrättning. Jag ansluter mig till utredningens förslag till särskilda regler rörande handläggningen av syneförrättningar där tillståndsfrågan kan komma under Kungl. Maj:ts prövning. Under vissa förutsättningar skall synemännens utlåtande underställas vatten-

domstolens prövning. Utredningen föreslår att sådan underställning inte skall ske om Kungl. Maj:t har prövat företagets tillåtlighet. Kammarkollegiet kritiserar detta förslag under hänvisning till att vattendomstolen även i sådana fall bör kunna ta ställning till den närmare utformningen av företaget. För egen del ansluter jag mig emellertid till utredningens förslag, eftersom det måste anses onödigt att vattendomstol prövar förrättningsutlåtande när Kungl. Maj:t redan har tagit ställning till företagets tillåtlighet.

Utredningen diskuterar frågan om den betydelse som vid tillståndsprövning enligt VL skall tillmätas gällande bebyggelseplaner och hänvisar i detta sammanhang till vissa uttalanden i förarbetena till miljöskyddslagen enligt vilka tillstånd inte får lämnas till företag som strider mot fastställd plan. Vattenöverdomstolen tar upp samma fråga i sitt remissyttrande. I avsaknad av särskild lagbestämmelse torde enligt domstolen bristande överensstämmelse mellan ett företag enligt VL och fastställd plan inte kunna föranleda att tillstånd till företaget vägras. Möjligen kan tillståndet förknippas med ett villkor eller en erinran om att det inte får tas i anspråk förrän planen har ändrats. För egen del vill jag i detta sammanhang endast påpeka att, som framhållits i förarbetena till miljöskyddslagen, tillstånd i vissa fall bör kunna lämnas under förutsättning att planen ändras så att det hinder den innebär mot företaget undanröjs. Jag vill dessutom hänvisa till vad jag tidigare har sagt om de samordningsproblem som tills vidare kan uppstå. Jag kan inte acceptera det av Näringslivets Byggnadsdelegation och advokatsamfundet framförda förslaget att Kungl. Maj:t som högsta planmyndighet vid prövning av ett företag enligt VL skall kunna ompröva gällande planbestämmelser eller meddela erforderlig dispens. Jag vill erinra om att det i första hand ankommer på vederbörande kommun att ta initiativ i planfrågor.

Oberoende av vad som nu har sagts är det givetvis av stor betydelse att viss samordning sker mellan vattendomstolen och planmyndigheterna och att upplysningar om planförhållandena finns tillgängliga i målet. Jag instämmer därför i vad utredningen föreslår om att ansökningen skall innehålla uppgifter om gällande planer samt att länsstyrelsen och vederbörande kommun skall underrättas i målet. I likhet med flera remissinstanser anser jag emellertid att underrättelseskyldigheten gentemot kommun inte bör vara beroende av att företaget berör område inom fastställd general- eller detaljplan.

De regler om underställning till Kungl. Maj:t efter diskretionär prövning hos vattendomstol som f.n. finns i 2 kap. 20 § 3 mom. m. fl. lagrum i VL torde efter den föreslagna utvidgningen av Kungl. Maj:ts prövningsrätt få mycket liten betydelse. Att som kammarkollegiet föreslår helt slopa reglerna anser jag dock inte till-

rådligt. Däremot instämmer jag med utredningen i att bestämmelserna bör formuleras om efter mönster av 16 § miljöskyddslagen, vilket innebär att vattendomstolens diskretionära prövningsrätt upphör.

De nya reglerna bör som utredningen har föreslagit **t r ä d a i k r a f t** den 1 januari 1972 men inte tillämpas i mål som har anhängiggjorts vid vattendomstol före ikraftträdandet och inte heller vid syncförrättning om förrättningsman har förordnats före denna tidpunkt.

4.2 Fastighetsdomstolar och vattendomstolar

4.2.1 Allmänna synpunkter

Vid reformen av den allmänna underrättsorganisationen uttalade dåvarande departementschefen (prop. 1969: 44 s. 174) som sin åsikt att det inte fanns anledning att gå från den dittills gällande principen om en mycket vidsträckt kompetens för de allmänna underrätterna. Han påpekade emellertid att vissa typer av mål såsom ägodelningsmål, expropriationsmål och vattenmål ofta har speciella drag och i någon mån kräver en specialisering hos dem som skall bedöma dem, i synnerhet som det inom landet som helhet förekommer endast ett begränsat antal mål av varje sådan typ. Det skulle därför vara av värde om målen kunde koncentreras till jämförelsevis få domstolar vars domare därmed skulle få att handlägga ett inte alltför ringa antal mål och på det sättet bli förtrogna med ämnesområdet. Ett riktmärke borde emellertid enligt departementschefen vara att vår restriktiva inställning när det gäller att skapa specialdomstolar i egentlig mening behålls och att man efterstävar att de domare som sysslar med de specifika slagen av mål också har kontakt med allmänna tvistemål och brottmål. Därför borde principen vara att man uppdrar handläggningen av berörda mål till endast vissa av de allmänna underrätterna. Mot bakgrund av dessa överväganden tillskapades fastighetsdomstolarna. Dessa ingår i den allmänna underrättsorganisationen på det sättet att vissa tingsrätter utses att vara fastighetsdomstol. I denna egenskap består tingsrätten normalt av två lagfarna domare, en tekniskt sakkunnig ledamot samt två nämndemän.

Fastighetsdomstolarnas sammansättning gör dem särskilt skickade att pröva mål där det krävs teknisk sakkunskap, främst i fråga om fastighetsbildning och fastighetsvärdering, och de har också i första hand tillskapats med tanke på sådana mål. F. n. handläggs vissa frågor enligt miljöskyddslagen av fastighetsdomstol. Fr. o. m. den 1 januari 1972, då FBL träder i kraft, skall till fastighetsdomstolarna överföras mål om fastighetsbildning, vilka f. n. handläggs av ägodelningsrätt. Vid tillkomsten av FDL förutsattes att fastighetsdomstolarna också skulle ersätta de nuvarande expropriationsdomstolarna. Ett par andra typer av mål som fr. o. m. den 1 januari 1972 skall handläggas av fastig-

hetsdomstol är mål om arrende och hyra enligt JB. Som ett viktigt skäl för att koncentrera dessa mål till ett begränsat antal domstolar kan anföras att underrätten här är överinstans i förhållande till arrende- och hyresnämnderna och att möjligheterna att fullfölja talan mot dom i sådana mål är begränsade, vilket gör det särskilt angeläget att få en enhetlig bedömning inom större regioner.

Förslagen i departementspromemorian följer de riktlinjer som tidigare har dragits upp i fråga om fastighetsdomstolarnas kompetensområde. De innebär i huvudsak att dit skall hänföras dels sådana mål som f. n. ankommer på ägodelningsrätt och expropriationsdomstol, dels vissa mål av sällan förekommande slag som nu handläggs av allmän domstol men som i sak står fastighetsbildnings- och expropriationsmålen nära, dels slutligen mål om arrende och hyra samt vissa därmed närbesläktade mål. Detta innebär att åtskilliga typer av mål som rör fast egendom kommer att falla utanför kompetensområdet. Förslaget har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Från skilda håll har dock både utvidgningar och inskränkningar av kompetensområdet ifrågasatts. Det har också gjorts gällande att koncentrationen av vissa mål till ett begränsat antal domstolar kan få skadliga verkningar i fråga om personalrekryteringen.

För egen del vill jag understryka att det från olika synpunkter är angeläget att varje allmän underrätt har en vidsträckt behörighet och att koncentration av vissa måltyper till särskilda domstolar därför inte bör komma i fråga i andra fall än då det är motiverat av speciella skäl. En annan synpunkt som måste beaktas i sammanhanget är att behörighetsreglerna bör vara klara och lättillämpade så att gränsdragningsproblem i möjligaste mån undviks. Jag återkommer strax till frågan om fastighetsdomstolarnas kompetensområde men vill redan nu framhålla att förslagen i departementspromemorian synes mig väl avvägda mot den angivna bakgrunden.

Med anledning av de under remissbehandlingen yppade farhågorna från personalrekryteringssynpunkt vill jag anföra följande. Eftersom fastighetsdomstolarna inte har någon fristående ställning utgörs de lagfarna ledamöterna av domare som innehar tjänster i den tingsrätt som är fastighetsdomstol eller i annan tingsrätt. F. n. kan också domare i vattendomstol komma i fråga. Det är inte meningen att de domare som tjänstgör i fastighetsdomstolen skall syssla uteslutande med fastighetsdomstolsgöromål, även om dessa göromål givetvis blir helt dominerande för många av dem. Genom fastighetsdomstolarnas anknytning till tingsrättsorganisationen finns goda förutsättningar för att ett stort antal domare skall få erfarenhet av fastighetsdomstoltjänstgöring. Detta gäller inte bara domare i den tingsrätt som är fastighetsdomstol utan också domare i andra tingsrätter. Mot bakgrund härav synes några större problem från personalrekryteringssynpunkt inte vara förknäpade med en

koncentration av mål rörande fast egendom till ett begränsat antal underrätter.

Vad härefter gäller vattendomstolarna har vattenlagsutredningen enligt sina direktiv i uppdrag att överväga en överflyttning av vissa av deras uppgifter till fastighetsdomstol. Utredningen ansluter sig till tanken på en sådan reform men anser av olika skäl att den bör delas upp i två etapper, varav den första genomförs den 1 januari 1972 och den andra i samband med den slutliga revision av VL som utredningens arbete syftar till. I den första etappen skall enligt förslaget vattendomstolarna avskaffas som fristående enheter och knytas till tingsrättsorganisationen på samma sätt som fastighetsdomstolarna, dvs. vissa tingsrätter utses att vara vattendomstol, varvid tingsrätten skall ha särskild sammansättning. I den andra etappen överförs de dömande funktionerna på fastighetsdomstolarna. Utredningsförslaget, som har fått ett mycket positivt mottagande vid remissbehandlingen, innebär enligt min mening en tekniskt smidig lösning och har betydande fördelar från både vattenrättsskipningens och den berörda personalens synpunkt. Jag ansluter mig därför till förslaget. Jag återkommer längre fram till vissa frågor som rör vattendomstolarnas sammansättning.

4.2.2 Fastighetsdomstolarnas kompetensområde

Som anförs i departementspromemorian är det uppenbart att fastighetsdomstolarna, som enligt FBL skall handlägga fastighetsbildningsmål i stället för de nuvarande ägodelningsrätterna, också bör överta ägodelningsrätternas uppgifter enligt sådan lagstiftning som skall bestå efter FBL:s ikraftträdande. Samtliga dessa uppgifter är nämligen av den särskilda beskaffenhet att de bör ankomma på fastighetsdomstol. Med hänsyn till att det arbete med följdlagstiftningen till FBL som f. n. pågår inom justitiedepartementet inbegriper de lagar det här rör sig om finns emellertid inte anledning att nu lägga fram förslag till ändringar i dessa lagar.

Bland de lagar som måste överarbetas och anpassas till FBL ingår också lagen om ägofred. På grund härav bör inte heller frågor om ändring i denna lag tas upp nu. Jag delar dock den i promemorian framförda uppfattningen att mål om stängselskyldighet och betesreglering enligt 46 § bör överföras till fastighetsdomstol. Som Svea hovrätt påpekar bör detsamma gälla klandertalan enligt 49 § första stycket. Däremot synes det mig mera tvcksamt om de av hovrätten över Skåne och Blekinge förordade ändringarna i lagen är befogade. Slutlig ställning till dessa frågor får tas vid den fortsatta överarbetningen av lagen.

Som jag redan tidigare har framhållit bör expropriationsdomstolarna avskaffas och deras uppgifter överföras till fastighetsdomstol. Remissinstanserna har inte haft något att erinra mot en sådan reform. De i promemorian i detta sammanhang föreslagna ändringarna i ExL och annan

lagstiftning har inte föranlett annan erinran än att hovrätten för Övre Norrland ifrågasatt om inte föreskriften i 28 § andra stycket ExL om protokollföringsplikt då enskilda domstolsledamöter företar undersökning på stället borde införas i 9 § FDL. Sådan undersökning på platsen som en eller flera ledamöter av fastighetsdomstolen enligt sistnämnda paragraf kan verkställa på uppdrag av domstolens ordförande och varom parterna skall underrättas torde emellertid vara att anse som sammanträde för förhandling i rättegångsbalkens mening. Protokollföringsplikt föreligger därför enligt bestämmelserna i 6 kap. rättegångsbalken, om undersökningen inte sker endast som förberedande åtgärd för syn på stället. Det av hovrätten ifrågasatta tillägget till 9 § FDL är alltså obehövligt.

Vad sedan angår de mål som nu prövas av allmän underrätt har i flera remissyttranden kritik riktats mot att arrende- och hyresmålen förs in under fastighetsdomstolarnas exklusiva behörighet. Denna kritik utgör dock enligt min mening inte tillräcklig anledning att nu ompröva de beslut av denna innebörd som har fattats genom antagandet av JB. Om hyresmål skall prövas av fastighetsdomstol bör också vissa andra typer av mål som är av mycket likartad beskaffenhet lämpligen behandlas i samma ordning. I prop. 1971: 12 har föreslagits att vissa bostadsrättstvister enligt 77 § första stycket bostadsrättslagen skall tas upp av fastighetsdomstol. De mål som här i övrigt kommer i fråga är sådana som avser besvär mot hyresnämnds beslut enligt lagen om tvångsförvaltning av bostadsfastighet. Även dessa mål, liksom mål om klander av redovisad förvaltning enligt 11 § tredje stycket samma lag, bör — som föreslås i promemorian — prövas av fastighetsdomstol.

Vissa mål om inlösen av fast egendom ankommer nu på allmän underrätts prövning. Detta gäller mål enligt 11 § första stycket jordförvärvslagen, 5 § andra stycket jordhävdslagen och 4 § JP. Som anförs i promemorian saknas anledning att i processuellt avseende behandla dessa mål på annat sätt än mål om inlösen i allmänhet. De bör därför överföras till fastighetsdomstolarnas kompetensområde.

Ett par remissinstanser ifrågasätter om inte också mål enligt förköpslagen bör handläggas av fastighetsdomstol. Sådana mål avser inte själva det tvångsförvärv som förköpet innebär utan bara vissa följdfrågor i anledning av förköp. De frågor som skall prövas av domstol är sådana som rör ogiltighet eller jämkning av köpevillkor (5 § andra och tredje styckena), undantagande av lös egendom från förköp (6 §), ersättning till köparen för fullgörelse enligt köpeavtalet eller för kostnader i samband med köpet (13 § första stycket) samt ersättning till kommunen för värdeminskning på egendomen som har förorsakats av köparen (13 § andra stycket). Av dessa frågor synes endast de som rör värdeminskning vara av den beskaffenheten att det kan finnas anledning att hänföra dem till fastighetsdomstol. Jag anser dock att dessa frågor, som f. ö. när-

mast är av skadeståndsrättslig natur, inte bör brytas ut för handläggning i annan ordning än övriga frågor enligt samma lag.

I promemorian föreslås vidare att tvister, som enligt 72 § första stycket, 96 § första och andra styckena samt 104 § andra stycket ExL skall prövas av allmän underrätt, överförs till fastighetsdomstol. Förslaget, som inte har föranlett några invändningar vid remissbehandlingen, bör enligt min mening godtas. Ett par remissinstanser förordar vissa ytterligare ändringar i ExL. Sålunda föreslås att frågor om ersättning för skada eller intrång som har uppstått efter expropriationsmålets slutliga avgörande och inte har kunnat förutses i målet samt om ersättning till expropriat för kostnader som har uppkommit under behandlingen hos Kungl. Maj:t av ansökan om expropriation skall prövas av fastighetsdomstol. På frågor av det förstnämnda slaget är enligt 34 § andra stycket ExL lagens bestämmelser inte tillämpliga. De torde vanligen få bedömas enligt grannelagsrättsliga regler. Som jag strax skall utveckla närmare anser jag inte att fastighetsdomstol bör göras till forum i tvister om grannelagsrättsliga förhållanden. Den bör då inte heller pröva sådana frågor som avses i 34 § andra stycket ExL. Inte heller frågor om ersättning för kostnader i samband med Kungl. Maj:ts prövning av expropriationsansökan synes mig vara av den beskaffenhet att det finns anledning att överföra dem till fastighetsdomstol.

Jag ansluter mig till förslaget i promemorian att frågor som avses i 75 § byggnadslagen i likhet med övriga ersättningsfrågor enligt lagen skall prövas av fastighetsdomstol. Promemorieförslaget innebär att i sådana mål fördelningen av rättegångskostnaderna skall ske enligt regeln i 65 § byggnadslagen i stället för som nu enligt rättegångsbalkens regler. Detta förslag har mött viss kritik vid remissbehandlingen. Med hänsyn härtill och till den översyn av byggnadslagstiftningen som f. n. pågår inom bygglagutredningen anser jag lämpligast att inte nu göra någon ändring i gällande rätt på denna punkt.

Mål enligt lagen om byggnadsminnen handläggs f. n. av expropriationsdomstol och överförs enligt vad jag tidigare har föreslagit till fastighetsdomstol. Som anförs i promemorian bör samma domstol handlägga också mål om ersättning enligt lagen om fornminnen, vilka mål f. n. prövas av allmän domstol. Jag instämmer med hovrätten över Skåne och Blekinge i att detta bör gälla även mål enligt 9 a § tredje stycket nämnda lag om ersättning för kostnad eller skada, som uppkommer vid undersökning eller bärgning av skeppsvrak eller annan åtgärd för dess skydd och vård. De nya bestämmelserna om forum i mål enligt lagen om fornminnen synes lämpligen kunna tas upp i en ny 17 §.

Eftersom ersättning för skada och intrång vid förundersökning enligt miljöskyddslagen och ExL skall prövas av fastighetsdomstol, bör detta gälla också ersättning i motsvarande fall enligt 14 kap. 5 § 1 mom. VL. Promemorians förslag härom bör sålunda genomföras.

Som anförs i promemorian framstår det som den mest rationella ordningen att den domstol som har handlagt mål om ersättning för skada eller intrång enligt lagen om byggnadsminnen eller naturvårdslagen också skall ha att pröva därav föranlett följdsmål om ersättning till innehavare av fordran, för vilken marken svarar, för förlust till följd av att den i huvudmålet bestämda ersättningen inte har nedsatts hos länsstyrelsen. Lagen om byggnadsminnen och naturvårdslagen bör alltså ändras i enlighet härmed.

Någon anledning att som Göta hovrätt ifrågasätter hänföra mål om utdömande av vite enligt jordförvärvslagen och jordhävdslagen till fastighetsdomstol föreligger enligt min mening inte. Att sådana frågor enligt lagen om arrendenämnder och hyresnämnder skall prövas av fastighetsdomstol sammanhänger med att fastighetsdomstol har karaktären av överinstans i förhållande till dessa nämnder.

I promemorian diskuteras en rad andra tvister som rör fast egendom och där det skulle kunna komma i fråga att göra fastighetsdomstol till exklusivt forum. Hit hör exempelvis äganderättstvister av skilda slag samt tvister om servitut och grannelagsförhållanden. I mål av dessa typer uppstår otvivelaktigt ofta frågor av den beskaffenhet som fastighetsdomstolarna är särskilt skickade att pröva. Jag har emellertid mot bakgrund av vad jag tidigare har anfört om vikten av återhållsamhet när det gäller att koncentrera mål till särskilda domstolar och om intresset av att i möjligaste mån undvika gränsdragningsproblem stannat för att den i promemorian föreslagna ordningen, som innebär att fastighetsdomstol inte görs till exklusivt forum i dessa mål, är den lämpligaste. Att som lantmäteristyrelsen ifrågasätter öppna möjlighet att låta vissa mål handläggas både av fastighetsdomstol och av tingsrätt i vanlig sammansättning bör av såväl praktiska som principiella skäl inte komma i fråga.

Vad gäller äganderättstvister som rör fastighetsindelningens beskaffenhet torde man, som påpekas i promemorian, kunna utgå från att de i regel kommer att prövas vid förrättning enligt FBL och i andra instans av fastighetsdomstol, vilket torde vara den också från partssynpunkt lämpligaste ordningen. Att tvist av detta slag inte tas upp i angiven ordning kan antas bli en ren undantagsföreteelse som mestadels har sin orsak i att tvisten har ett omedelbart samband med sådana frågor som inte bör prövas av fastighetsdomstol. De av Svea hovrätt uttalade farhågorna för att möjligheten att vända sig direkt till domstol i tvister som rör fastighetsindelningen skulle missbrukas synes mig överdrivna. Inte heller finns det enligt min åsikt anledning att nu bereda tingsrätt möjlighet att mot parts vilja hänvisa fråga om fastighetsindelningens beskaffenhet till handläggning av fastighetsbildningsmyndigheten. Om tingsrätten finner att frågan lämpligen bör prövas i denna ord-

ning torde det i regel vara möjligt att få en sådan prövning till stånd genom parternas frivilliga medverkan.

4.2.3 *Fastighetsdomstols sammansättning och domförhet*

Som huvudregel gäller f. n. att fastighetsdomstol består av två lagfarna ledamöter, av vilka den ene är domstolens ordförande, samt en ledamot med teknisk sakkunskap och två nämndemän. Promemorieförslaget innebär inte någon ändring av denna regel. Vid remissbehandlingen har särskilt frågan om det tekniska inslaget i domstolen tilldragit sig intresse. Olika meningar har yppats och ett flertal förslag har förts fram, bl. a. av innebörd att två tekniska ledamöter skall kunna medverka i domstolen.

Vid fastighetsdomstolarnas tillkomst underströk dåvarande departementschefen (prop. 1969: 44 s. 211) att den tekniskt sakkunnige ledamotens uppgift inte skulle vara att fungera som expert i vissa speciella frågor av betydelse för målets utgång utan att han med sin sakkunskap skulle medverka till en riktig bedömning av utredningen i målet och till en lämplig utformning av domstolens utslag. Jag ansluter mig till detta synsätt. Genom den tekniskt sakkunnige ledamoten skall domstolen tillföras sådana allmänna insikter på det tekniska området som behövs för att den skall kunna rätt bedöma argumentation och utredning av teknisk art. Den speciella expertis som kan behövas i en viss teknisk fråga får däremot tillhandahållas domstolen genom sakkunnigbevisning i målet.

Eftersom det för expropriationsdomstolarna som huvudregel gäller att två tekniska ledamöter skall delta i handläggningen kan en övergång till fastighetsdomstolar med endast en sådan ledamot synas innebära att det tekniska inslaget i domstolen försvagas. Emellertid måste beaktas att de tekniska ledamöterna i det nya systemet får en mycket fastare anknytning till domstolen, vilket medför dels att de förvärvar stor rutin som domare dels att de kan följa och medverka i den förberedande handläggningen av målen. Koncentrationen av mål till ett begränsat antal domstolar leder också till att juristdomarna får större erfarenhet av tekniska bedömningar. Mot bakgrund av det nu anförda anser jag att det inte finns anledning att nu gå ifrån principen att i fastighetsdomstol normalt skall tjänstgöra endast en ledamot med teknisk sakkunskap. Det bör dock finnas möjlighet att i vissa fall utöka antalet tekniska ledamöter till två, vilket innebär att domstolen kommer att bestå av sammanlagt sex ledamöter. Jag vill dock understryka att denna möjlighet inte är avsedd att utnyttjas annat än i undantagsfall, när målet är osedvanligt komplicerat från teknisk synpunkt och det därför kan vara av särskild betydelse att mer än en ledamot med teknisk sakkunskap medverkar vid bedömningen av de tekniska frågorna.

F. n. gäller att teknisk ledamot i fastighetsdomstol skall ha sakkunskap i fråga om fastighetsbildning eller fastighetsvärdering. Mot bakgrund av vad jag här förut har anfört om att de tekniska ledamöterna inte skall vara experter i vissa speciella frågor anser jag det inte motiverat att ytterligare precisera kraven på sakkunskap eller på annat sätt ändra reglerna härom. Jag vill emellertid i detta sammanhang påpeka att tjänsterna för teknisk ledamot i fastighetsdomstol torde komma att förenas med tjänstgöringsskyldighet vid flera sådana domstolar och att det dessutom torde bli nödvändigt att vid ledigheter och stor arbetsanhopning tillfälligt förordna utomstående tekniker att tjänstgöra i fastighetsdomstolen. Detta innebär att man kommer att ha vissa valmöjligheter när det gäller att utse teknisk ledamot för visst mål.

De flesta mål som skall tas upp av fastighetsdomstol är av sådan typ att de normalt kräver viss teknisk sakkunskap hos domstolen. Med hänsyn till intresset av enkla och lättillämpade sammansättningsregler bör därför, som anförs i promemorian, den tekniske ledamotens medverkan i domstolen vara obligatorisk i dessa mål. I fråga om några speciella slag av mål gäller emellertid att de i allmänhet inte fordrar sådan sakkunskap, medan det däremot är angeläget med ett starkt lekmannainslag. De mål jag här syftar på är i första hand hyresmålen men också bostadsrättsmål och mål om tvångsförvaltning av bostadsfastighet. I sådana mål bör i stället för teknikern en tredje nämndeman ingå i domstolen. Som har påpekats både i promemorian och i vissa remissyttranden kan det dock också i mål av dessa typer, kanske särskilt i mål om tvångsförvaltning av bostadsfastighet, tänkas komma upp frågor av svårbedömd teknisk natur. Det bör därför finnas möjlighet att undantagsvis även i sådana mål använda en sammansättning med teknisk ledamot och två nämndemän. Jag ansluter mig alltså till promemorians förslag i denna del men vill betona att möjligheten att låta teknikern delta i dessa mål bör utnyttjas restriktivt. Om det sålunda införs möjlighet att anlita den tekniske ledamoten i hyresmål bör de för dessa mål gällande sammansättningsreglerna lämpligen göras tillämpliga också i arrendemål.

Vad beträffar nämndemännen kan jag instämma i den kritik som Svea hovrätt och lagmannen i Stockholms tingsrätt har riktat mot föreskriften i 17 § andra stycket andra punkten ExL om att en av nämndemännen bör vara fastighetsägare och den andre inte. Denna regel bör därför inte överföras till FDL.

Enligt 16 kap. 8 § första stycket FBL kan fastighetsdomstol under vissa förutsättningar pröva fastighetsbildningsmål i materiellt hänseende utan huvudförhandling. Som dåvarande departementschefen påpekade i samband med FDL:s tillkomst är det här fråga om mål av sådan beskaffenhet att utrymmet för lekmannasynpunkter torde vara mycket begränsat och det synes därför olämpligt från både principiella och

praktiska synpunkter att ställa upp ett ovillkorligt krav på att nämndemän skall medverka vid prövningen. Jag instämmer i den av hovrätten för Nedre Norrland uttalade uppfattningen att det saknas skäl att nu frångå denna ståndpunkt. I övrigt bör gälla att fastighetsdomstolen vid handläggning av mål kan bestå av en lagfaren domare i samma utsträckning som gäller för tingsrätt. En sådan domförhetsregel blir tillämplig vid handläggning av frågor om avvisning av mål och om utdömande av vite samt vid måls avgörande i sådana fall som avses i 42 kap. 18 § rättegångsbalken, dvs. vid meddelande av tredskodom, dom i anledning av medgivande eller eftergivande samt stadfästelse av förlikning. Vidare kommer regeln att gälla vid huvudförhandling som sker i förenklad form och vid annan handläggning som inte sker vid huvudförhandling eller syn på stället. Att mål om lagsökning och betalningsföreläggande kan handläggas av en lagfaren domare följer av 30 § lagsökningslagen (1946: 808). Vad beträffar ärenden blir domförhetsreglerna i 6 § lagen om handläggning av domstolsärenden tillämpliga. I fall då enligt nämnda paragraf domstolen skall ha den sammansättning som gäller för mål i allmänhet torde utan särskild bestämmelse stå klart att de föreskrifter som i allmänhet gäller för domförhet enligt FDL är tillämpliga. Fastighetsdomstols domförhet bör som anförs i promemorian till alla delar regleras i lag och inte som nu delvis i annan författning. Jag föreslår därför att uttömmande bestämmelser i ämnet tas upp i 4 § FDL.

4.2.4 Övergångsfrågor i anledning av fastighetsdomstolsreformen

Fastighetsdomstolarna bör överta sina nya uppgifter samtidigt som JB och FBL samt därtill anknyttande författningar träder i kraft, dvs. den 1 januari 1972. Härigenom torde övergången till den nya lagstiftningen underlättas och enhetligheten i tillämpningen främjas.

Enligt 7 § FBLP skall mål eller ärende som är anhängigt hos ägodelningsrätt vid utgången av år 1971 prövas av fastighetsdomstol. I promemorian föreslås motsvarande regel beträffande mål och ärenden som vid samma tidpunkt är anhängiga hos expropriationsdomstol. Om expropriationsdomstolen då har påbörjat huvudförhandling föreslås dock att domstolen skall få fullfölja och avsluta handläggningen.

Man bör uppenbarligen i möjligaste mån undvika att särskilda domstolar, som är under avveckling, övergångsvis får bestå vid sidan av de domstolar som i fortsättningen skall handlägga samma slag av mål och ärenden. Jag anser därför att den i promemorian föreslagna regleringen är ändamålsenlig och att det inte bör komma i fråga att som Svea hovrätt och lagmannen i Stockholms tingsrätt förordar utsträcka ägodelningsrätternas och expropriationsdomstolarnas möjlighet att fortsätta sin verksamhet efter utgången av år 1971 längre än som föreslås där. Jag förutsätter att arbetet hos domstolarna bedrivs så att mål och

ärenden på vilka ett omfattande förberedelsearbete har lagts ned om möjligt kan avgöras slutligt före utgången av år 1971.

Jag föreslår alltså att mål eller ärende som är anhängigt hos expropriationsdomstol vid utgången av år 1971 skall prövas av fastighetsdomstol om huvudförhandling då inte har påbörjats. Jag föreslår vidare att 7 § FBLP anpassas så att motsvarande regel kommer att gälla beträffande ägodelningsrätt. Av de föreslagna reglerna följer bl. a. att nu gällande fullföljdsbestämmelser blir tillämpliga också på avgöranden som meddelas av expropriationsdomstol och ägodelningsrätt efter den 1 januari 1972.

Vad härefter gäller mål och ärenden som är anhängiga hos tingsrätt vid utgången av år 1971 finns, eftersom dessa domstolar skall bestå oförändrade efter nämnda tidpunkt, inte tillräcklig anledning att flytta över dem till fastighetsdomstol. Jag instämmer därför i promemorianas förslag att sådana mål och ärenden skall behandlas enligt äldre bestämmelser.

Lagmannen i Stockholms tingsrätt har ifrågasatt införande av en övergångsbestämmelse enligt vilken part, som av expropriationsdomstol med stöd av 34 § första stycket ExL har hänvisats att föra särskild talan vid domstolen, i stället skall väcka talan vid fastighetsdomstolen. Enligt min mening torde det utan vidare stå klart att en sådan hänvisning skall avse fastighetsdomstolen och någon övergångsbestämmelse härom synes mig inte behövlig.

4.2.5 *Fastighetsdomstolarnas domkretsar*

Enligt 1 § första stycket FDL skall det finnas en fastighetsdomstol i varje län. Kungl. Maj:t kan dock föreskriva att annat område än län skall vara fastighetsdomstols domkrets. Bestämmelsen innebär att alla fastighetsdomstolsmål från ett visst område skall tas upp av samma domstol. Forumbestämmelserna för arrende- och hyrestvister öppnar emellertid möjlighet till avvikelse från denna ordning. Kungl. Maj:t kan nämligen bestämma att sådan tvist skall tas upp vid annat forum än den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten är belägen (8 kap. 32 § första stycket och 12 kap. 71 § första stycket JB samt 17 § första stycket lagen om fiskearrenden). Detsamma skall enligt 77 § första stycket förslaget till bostadsrättslag gälla beträffande bostadsrättstvister.

F. n. finns i hela landet sammanlagt sex fastighetsdomstolar, vilka alla har domkretsar omfattande mer än ett län. Enligt promemorian skall fr. o. m. den 1 januari 1972 i princip finnas en fastighetsdomstol i varje län, som regel förlagd till den ort där länsstyrelsen har sitt säte. Det torde även i fortsättningen få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma både om antalet fastighetsdomstolar och om deras lokalisering. Dessa frågor torde få tas upp vid ett senare tillfälle. Jag vill emellertid redan i detta sammanhang deklarera hur jag ser på dem. I allt väsent-

ligt biträder jag vad som anförs i promemorian härom. Även om antalet fastighetsdomstolsmål kan väntas bli ganska ringa i vissa län synes mig sålunda fastighetsdomstolarnas domkretsar i princip inte böra omfatta mer än ett län. Möjligen kan det, som påpekas i promemorian, vara motiverat att för vissa speciella slag av mål — exempelvis mål enligt miljöskyddslagen — ha större domkretsar. När det gäller lokaliseringen av fastighetsdomstolarna talar övervägande skäl, främst behovet av nära kontakt med olika länsmyndigheter, för att de bör förläggas till den ort där länsstyrelsen har sitt säte. Till skillnad från vad som föreslås i promemorian anser jag att detta bör gälla även i fråga om Västernorrlands län och att fastighetsdomstolen där alltså bör förläggas till Härnösand.

En förläggning av fastighetsdomstolen till den ort där länsstyrelsen har sitt säte är emellertid beträffande vissa län förenad med bestämda nackdelar såvitt gäller hyresmålen. Dessa mål är som regel koncentrerade till de större tätorterna. I fråga om dem talar därför starka skäl för att fastighetsdomstolen bör vara förlagd till den största tätorten i länet, vilket inte alltid är den ort där länsstyrelsen finns.

Mot bakgrund av det nu anförda anser jag att det bör införas regler som ger Kungl. Maj:t större möjligheter än nu att åstadkomma en lämplig fördelning av fastighetsdomstolsmålen. Sålunda bör mål av viss typ från flera fastighetsdomstolars domkretsar kunna sammanföras till en sådan domstol. Vidare bör för samma område kunna finnas två eller flera fastighetsdomstolar, var och en med behörighet att handlägga vissa typer av mål. Det ligger i sakens natur att regler av nu åsyftad innebörd bör utnyttjas restriktivt. Härför talar både önskemålet om klara och lättillämpade forumregler och intresset av att inte onödigtvis splittra fastighetsdomstolsmålen på ett stort antal tingsrätter. Det bör aldrig finnas mer än en domstol som är rätt forum för ett visst mål. Om flera fastighetsdomstolar inrättas med helt eller delvis sammanfallande domkretsar måste alltså klart preciseras hur måltyperna skall fördelas mellan domstolarna.

Jag förordar att i 1 § FDL införs ett tillägg som ger Kungl. Maj:t befogenhet att bestämma att flera fastighetsdomstolar skall finnas för samma område, varvid Kungl. Maj:t också skall bestämma hur skilda slag av mål och ärenden skall fördelas mellan domstolarna. Det föreslagna tillägget kan ersätta de nyssnämnda regler i bl. a. JB, enligt vilka Kungl. Maj:t i fråga om vissa slag av mål kan förordna att de skall tas upp av annan domstol än den fastighetsdomstol inom vars område fastigheten ligger. Dessa regler bör därför upphävas.

Min avsikt är att senare föreslå Kungl. Maj:t att i Södermanlands, Älvsborgs och Västernorrlands län särskilda fastighetsdomstolar inrättas för upptagande av mål och ärenden angående arrende, hyra, bostadsrätt

och tvångsförvaltning av bostadsfastighet i resp. Eskilstuna, Borås och Sundsvall.

4.2.6 *Vattendomstolarna*

Som jag tidigare har anfört ansluter jag mig till vattenlagsutredningens förslag att vattendomstolarna integreras i vissa tingsrätter, som vid handläggningen av vattenmål skall ha särskild, för denna måltyp avpassad sammansättning i likhet med vad som gäller när tingsrätt handlägger mål i egenskap av fastighetsdomstol. Av praktiska skäl bör benämningen vattendomstol behållas som beteckning för tingsrätten i denna speciella sammansättning. De särskilda processuella reglerna för vattenmål bör alltså gälla och fullföljd av talan bör ske hos vattenöverdomstolen.

Förslaget innebär alltså att vattendomstolarna avskaffas som organisatoriska enheter, vilket även betyder att vattenöverdomstolens ställning av administrativ chefsmyndighet för vattendomstolarna upphör. Några särskilda tjänster för vattenrättsdomare, vattenrättsingenjörer och vattenrättssekreterare bör inte längre finnas utan de bör ersättas av motsvarande tjänster vid de tingsrätter som utses att vara vattendomstol.

I enlighet med vad jag nu har anfört bör i 11 kap. 1 § VL föreskrivas att tingsrätt som Kungl. Maj:t bestämmer skall vara vattendomstol. Med tanke på en framtida överföring av vattenrättskipningen till fastighetsdomstol är det lämpligt att till vattendomstol utses tingsrätter som också är fastighetsdomstol. Antalet vattendomstolar och deras förläggning bör emellertid inte ändras, och jag ämnar därför föreslå Kungl. Maj:t att till vattendomstol utse tingsrätter som har sitt kansli på ort där det nu finns vattendomstol och som också utses att vara fastighetsdomstol. Någon ändring av vattendomstolarnas domsområden avser jag inte att föreslå.

Enligt VL har vattenrättsdomaren, dvs. ordföranden i vattendomstolen, en rad självständiga uppgifter i målen. Benämningen vattenrättsdomare bör därför finnas kvar som beteckning på ordföranden i tingsrätten i dess egenskap av vattendomstol. Benämningen vattenrättsingenjör bör däremot i VL ersättas med teknisk ledamot. Även benämningarna vattenrättsnämndeman och vattenrättssekreterare bör mönstras ut ur VL. Som utredningen har anfört bör de som har valts till nämndemän i fastighetsdomstol vara behöriga att tjänstgöra även i vattendomstol.

Sammansättningsreglerna är olika för vattendomstol och fastighetsdomstol. I fastighetsdomstol skall enligt huvudregeln ingå två lagfarna ledamöter, en tekniker och två nämndemän. Vattendomstol består av en vattenrättsdomare, två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän. I undantagsfall kan antalet ingenjörer minskas till en, men regeln härom är utformad på sådant sätt att den i praktiken har kommit

till mycket ringa användning. Jag instämmer med utredningen i att det inte är lämpligt att nu helt anpassa reglerna om vattendomstols sammansättning till vad som gäller för fastighetsdomstol. I likhet med utredningen anser jag emellertid att möjligheterna att handlägga mål med endast en teknisk ledamot bör vidgas. Mycket ofta är behovet av teknisk sakkunskap tillgodosett med en sådan ledamot, och jag anser därför att reglerna bör utformas så att denna ordning framstår som huvudalternativet. Det bör överlämnas åt domstolens ordförande att i det särskilda fallet avgöra om målets beskaffenhet är sådan att ytterligare en teknisk ledamot bör delta. Beträffande kompetenskraven för de tekniska ledamöterna bör i lagen endast anges att de skall ha teknisk utbildning och erfarenhet av vattenfrågors behandling. Jag kommer att senare ta upp frågan om mera specificerade kompetenskrav skall föreskrivas i kungörelseform. Jag vill dock redan nu framhålla att den gällande uppdelningen i vattenbyggnadstekniska och agrikulturtekniska ingenjörer har förlorat mycket av sin betydelse och inte synes böra bibehållas i sin nuvarande utformning.

Lagrådet

Lagrådets utlåtande innehåller följande.

Enligt vad som föreslås i remissen skall tillåtlighetsprövningen i viktigare vattenmål överflyttas till Kungl. Maj:t, som skall få möjlighet att vid sin bedömning anlägga allmänna planeringssynpunkter, samt vattendomstolarna administrativt knyts till den allmänna underrättsorganisationen. Vidare föreslås att fastighetsdomstolarna, som i samband med FBL:s ikraftträdande skall ersätta ägodelningsrätterna såvitt gäller prövningen av mål om fastighetsbildning, får sitt kompetensområde ytterligare vidgat, bl. a. på det sättet att de får övertaga expropriationsdomstolarnas uppgifter. Lagrådet har i princip inte något att erinra mot de sålunda föreslagna ändringarna.

Åtskilliga av de remitterade lagförslagen innehåller bestämmelser, enligt vilka mål som vid den nya lagstiftningens ikraftträdande den 1 januari 1972 är anhängigt hos expropriationsdomstol eller ägodelningsrätt skall efter ikraftträdandet prövas av fastighetsdomstol, om ej huvudförhandling påbörjats dessförinnan. Av bestämmelserna — som bör ses mot bakgrunden av att ny processlag i princip tillämpas på rättegång även om denna börjats redan innan lagen trätt i kraft — framgår att expropriationsdomstol resp. ägodelningsrätt skall även efter den 1 januari 1972 fortsätta handläggningen, när huvudförhandling i ett mål inletts före den dagen. Det får anses ligga i sakens natur att hänsyn härvid endast skall tagas till huvudförhandling, som leder till målets avgörande. Om exempelvis huvudförhandling påbörjats före den 1 januari 1972 men blir inställd och ny huvudförhandling därefter inleddes, bör sålunda

tidpunkten för den nya förhandlingens början vara avgörande för om gammal eller ny lag skall tillämpas i fråga om vilken domstol som skall handlägga målet. På motsvarande sätt bör man, när ett mål efter återförvisning till expropriationsdomstol eller ägodelningsrätt upptages till förnyad handläggning, bortse från sådan huvudförhandling i första instansen som ägt rum före återförvisningen. Påpekas bör vidare att, när expropriationsdomstol eller ägodelningsrätt med tillämpning av en övergångsbestämmelse av ifrågavarande slag avdömt ett mål efter den 1 januari 1972 och talan fullföljes mot avgörandet, det ankommer på expropriationsdomstolen resp. ägodelningsdomaren att pröva huruvida talan blivit fullföljd på föreskrivet sätt och inom rätt tid. Det kan inte råda någon tvekan om att detsamma gäller också fall, då domstolens avgörande meddelats före nämnda dag men fullföljden sker först därefter. Vilken befattningshavare som har att i övergångsfallen tjänstgöra som ägodelningsdomare och därmed även som ordförande i expropriationsdomstolen torde få bestämmas med stöd av 19 § FBLP.

Förslaget till lag om ändring i vattenlagen

4 kap.

17 §

Enligt andra stycket skall besked om förbehåll lämnas till vattendomstolen eller, om målet behandlas vid syneförrättning, till synemännen innan domstolen eller synemännen avgjort frågan om företagets tillåtlighet. Innebörden av bestämmelsen är något oklar såvitt gäller det fallet att syneförrättning äger rum. Syneförrättning kan beträffande företag som avses med bestämmelsen äga rum när fråga är om vattenreglering, och underställning hos vattendomstolen skall då alltid äga rum (se 3 kap. 11 §). Enligt hänvisningar i 7 kap. 46 och 49 §§ skall bestämmelsen emellertid gälla även vattenavlednings- och invallningsföretag. Beträffande dessa företag är underställning hos vattendomstolen ej erforderlig i alla fall (se 7 kap. 45 och 55 §§). Med förslaget torde avses att — med ändring av vad som för närvarande gäller enligt 4 kap. 13 § och 7 kap. 46 § — besked om förbehåll alltid, vare sig underställning hos vattendomstolen skall äga rum eller ej, måste lämnas innan synemännen meddelat sitt utlåtande angående företaget. Lagtexten bör jämkas, så att innebörden tydligt framgår.

18 §

Kungl. Maj:t skall enligt förslaget kunna lämna tillstånd till ett företag även om hinder skulle möta mot företaget på grund av 2 kap. 12 § första stycket. I nämnda lagrum förbjudes bl. a. företag som har menlig inverkan på allmänna hälsotillståndet. Att lagtexten formuleras så, att det ges formell möjlighet att dispensera från detta förbud, får anses

godtagbart endast med tanke på att lagstiftningen är ett provisorium i avvidan på en mera genomgripande reformering av vattenlagen. Självfallet bör det ej komma i fråga att man med öppna ögon tillåter ett företag, som menligt påverkar det allmänna hälsotillståndet, hur viktigt företaget än må vara ur ekonomisk eller annan allmän synpunkt.

11 kap.

Av vad som uttalades i samband med inrättandet av fastighetsdomstolar framgår att dessa inte är avsedda att utgöra specialdomstolar i egentlig mening. Det betonades att fastighetsdomstolarna ingår i den allmänna underrättsorganisationen, låt vara att fastighetsdomstol inte skall finnas vid alla tingsrätter, och att de åtgärder i mål och ärenden som författningen enligt ankommer på fastighetsdomstol följaktligen vidtas av tingsrätten (prop. 1969: 44 s. 175, 400 och 402). Den organisationsändring som nu föreslås bli genomförd beträffande rättsskipningen på vattenrättens område innebär att vattendomstolarna kommer att i förhållande till tingsrätterna intaga samma ställning som fastighetsdomstolarna. I enlighet med det betraktelsesätt som anlagts i fråga om dessa skulle vattendomstolarna bli att betrakta som allmänna domstolar i särskild sammansättning.

I anslutning till vad som nu sagts vill lagrådet påpeka, att avfattningen av de regler i detta kapitel som anger gränsdragningen mellan vattendomstols och annan domstols kompetensområde bygger på att vattendomstolen är en särskild, i förhållande till den allmänna domstolsorganisationen fristående specialdomstol (se 21 och 23 §§). Några tillämpningssvårigheter med anledning härav synes dock inte vara att befara.

27 och 34 §§

Föreskriften i det ny tillagda tredje stycket i 27 § 2 mom. innebär att i ansökan enligt 17 § 2—11 skall lämnas vissa uppgifter om planförhållanden. Enligt lagrådets mening bör detsamma gälla ansökan enligt 17 § 19 rörande vissa vattenavlednings- och invallningsföretag samt företag, som avses i 8 kap. Det kan nämnas, att sådan uppgiftsskyldighet kommer att gälla enligt 10 kap. 33 §, då ansökan görs om liknande företag att prövas vid syneförrättning.

Motsvarande tillägg bör göras i 34 § andra stycket.

Övergångsbestämmelserna

I punkten 2 torde med tanke på det fall att återförvisning av ett före ikraftträdandet avgjort mål äger rum efter ikraftträdandet orden "vid ikraftträdandet är anhängigt" utbytas mot "före ikraftträdandet anhängiggjorts". I detta fall av återförvisning bör till skillnad från det fall som avses i punkten 4 (jfr lagrådets yttrande i inledningen) äldre lag i princip äga tillämpning.

Förslaget till lag om ändring i lagen om fastighetsdomstol

Enligt övergångsbestämmelser som ingår i flera av övriga nu framlagda lagförslag och även enligt FBLP skall viss handläggning övergångsvis ankomma på expropriationsdomstol, ägodelningsrätt och ägodelningsdomare. Övergångsbestämmelsen i förevarande lagförslag torde ej — även om uttalanden i remissprotokollet möjligen kan tyda därpå — avse stadganden som är tillämpliga i sådana fall.

Förslaget till lag om ändring i lagen om tvångsförvaltning av bostadsfastighet

Det i gällande lydelse av 4 och 5 §§ förekommande uttrycket "annan åtgärd beträffande fordringsinteckning" avser endast s. k. inteckningsåtgärder. Ersättes ordet "fordringsinteckning" såsom nu föreslagits med "inteckning, pantbrev eller vilandebevis" kan bestämmelserna ge intryck av att omfatta även yttre åtgärder beträffande själva inteckningshandlingen. Sålunda finns risk att 4 § i den föreslagna lydelsen skulle anses lägga hinder i vägen för förvaltaren att utan hyresnämndens tillstånd utverka handräckning hos överexekutor för att komma i besittning av obelånad inteckningshandling, som fastighetsägaren vägrar att lämna från sig. Om den föreslagna ändringen genomföres, bör därför samtidigt anges att fråga endast är om åtgärd enligt 22 kap. JB. Lagrådet vill emellertid ifrågasätta, om det är påkallat att vid sidan av inteckning nämna pantbrev och vilandebevis. De enda åtgärder beträffande sådana handlingar som kan företagas enligt 22 kap. JB är utbyte och anteckning om innehav, och det finns knappast anledning att särskilt reglera förvaltarens och fastighetsägarens möjligheter att föranstalta om åtgärder av detta slag.

I 6 § andra stycket torde orden "och upplåta panträtt" kunna utgå.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Departementschefen vid anmälan av lagrådets yttrande

Vid anmälan av lagrådets yttrande anförde statsrådet Geijer följande.

Jag ansluter mig till vad lagrådet har anfört i fråga om *vattenlagen*. De av lagrådet föreslagna ändringarna i 4 kap. 17 §, 11 kap. 27 § 2 mom. tredje stycket och 34 § andra stycket samt övergångsbestämmelserna punkt 2 bör vidtas.

Med hänsyn till vad lagrådet har anfört beträffande *lagen om tvångsförvaltning av bostadsfastighet* anser jag att pantbrev och vilandebevis inte behöver särskilt nämnas i 4 och 5 §§. Också lydelsen av 6 § bör utformas i enlighet med lagrådets påpekande.

Även i övrigt godtar jag de synpunkter som lagrådet har framfört. Utöver vad som följer av det anförda bör vissa redaktionella ändringar vidtas i några av de remitterade förslagen.

I prop. 1971: 30 har föreslagits en ändring i 1 § jordförvärvslagen motsvarande den ändring som det nu remitterade förslaget innehåller. I detta lagstiftningsärende bör ifrågavarande ändringsförslag därför utgå.

Förslaget att avskaffa vattendomstolarna som fristående organisatoriska enheter medför att nuvarande tjänster i vattendomstolarna måste dras in.

Vad gäller tjänster för domare i tingsrätter som utses att vara fastighetsdomstol och vattendomstol ämnar jag senare i år för Kungl. Maj:t anmäla fråga om proposition med förslag om ytterligare tjänster för domare i dessa tingsrätter. F. n. finns i vattendomstolarna 13 ordinarie och 2 extra ordinarie tjänster för vattenrättsdomare, 3 extra ordinarie tjänster för biträdande vattenrättsdomare samt 18 ordinarie och 5 extra ordinarie tjänster för vattenrättsingenjör. Kungl. Maj:t bör inhämta riksdagens bemyndigande att vidta de övergångsanordningar som kan behövas för att genomföra den nya organisationen. Bl. a. torde det bli nödvändigt att föra vissa ordinarie domartjänster på övergångsstat. Innehavarna av dessa tjänster kommer att i fortsättningen i huvudsak få utföra domaruppgifter av samma slag som f. n.

Beträffande avtalsbara anställnings- och arbetsvillkor avser jag att ge statens avtalsverk det förhandlingsuppdrag som behövs.

Motionen

I motionen, 1971: 1469 av herr Tobé, hemställes

”att riksdagen måtte ge Kungl. Maj:t till känna vad som i motionen anförts om vikten av att samhällsplaneringens behov vid avgöranden enligt vattenlagen grundläggs på en långsiktig syn på samhällsutvecklingen; samt att riksdagen beslutar att hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till sådan ändring av fastighetsdomstolslagen och i övrigt berörda lagar att grannelagsmål och mål om servitut föres till fastighetsdomstols kompetensområde”.

Till stöd för yrkandena anför motionären följande.

Den föreslagna vattenlagsreformen är ett provisorium, som syftar till att förflytta avgörandet i tillståndsfrågan från vattendomstolarna till en

politisk bedömning hos Kungl. Maj:t. Förändringen berör främst kraftverksutbyggnader och vattenregleringar, som kommer att avgöras enligt den nya ordningen, så snart det är fråga om företag av någon större storleksordning.

Genom förslaget tillgodoses de krav på vattenbyggandets infogande i den allmänna samhällsplaneringen, som framförts från många håll under senare år. Det bör därvid beaktas att naturvärden, med staten som främste huvudman, i dessa sammanhang är en tungt vägande del i samhällsplaneringen. Under remissgången har viss kritik riktats mot att en total obundenhet i intressavvägningen kan ge utrymme för politiska värderingar av tillståndsfrågorna, som mycket lätt kan leda till en olikartad behandling av konkurrerande företag och olika markanvändning även för annat ändamål än byggande i vatten. Det är i detta sammanhang angeläget att betona att det nu föreslagna administrativa förfarandet utformas så att, på sätt sker vid vattendomstolarna, motstående intressen får tillfälle att framföra sina synpunkter på ett betryggande sätt och under full insyn.

Särskilt viktigt är det också att de avgöranden som kommer att ske inte får påverkas av bedömanden på kort sikt utan att en framsynt samhällsplanering eftersträvas. Om så inte sker kan förändringen i handläggandet medföra allvarliga risker för att tillfälliga konjunkturförhållanden kommer att påverka avgörandena till men för en mera långsiktig syn på samhällsutvecklingen. Omsorgen om att för framtiden säkra naturområden har redan med nuvarande förhållanden visat sig vara särskilt konjunkturkänslig med hänsyn till svårigheten att mot andra anspråk på naturen som kan värderas i pengar ställa upp det icke i pengar kvantifierade värdet av ett naturområde, som i och för sig är omistligt.

Propositionen innehåller vidare förslag om fastighetsdomstolarnas verksamhet. Dessa kommer att överta de arbetsuppgifter som för närvarande vilar på bl. a. ägodelningsrätter och expropriationsdomstolar. Härigenom fullföljes redan tagna principbeslut. I vissa detaljer kan det vara påkallat med justeringar. Sålunda berörs i propositionen s. 117 ett från olika remissinstanser yrkat ändringsförslag, som går ut på att fastighetsdomstolarna också borde pröva grannelagstvister. Med tanke på det nära samband som råder mellan miljöskyddslagen och grannelagstvister förefaller det rimligt att fastighetsdomstolarna fick ta över alla grannelagskonflikter. Efter tillkomsten av miljöskyddslagen torde för övrigt jordabalkens regler om grannelagsfrågor ha förlorat åtskilligt av sin självständiga betydelse.

Med tanke på att servitutsfrågor många gånger har ett nära samband med fastighetsbildning och fastighetsindelning förefaller det vidare motiverat, att mål om servitut också finge prövas av fastighetsdomstol (propositionen s. 97—98 och 118).

Utskottet

I propositionen behandlas dels frågor om tillståndsprövningen i vattenmål, dels frågor om vattendomstolarnas och fastighetsdomstolarnas uppgifter och organisation.

I det förstnämnda hänscendet föreslås att vattenlagen (VL) ändras så att Kungl. Maj:ts prövningsrätt i vattenmål utvidgas då fråga är om tillåtligheten av företag av betydande omfattning eller ingripande beskaffenhet. De nya bestämmelserna, som blir tillämpliga på bl. a. kraftverksbyggen, vattenregleringar och företag för vattenförsörjning och vattenavledning, är avsedda att möjliggöra att vid tillståndsprövningen anlägges allmänna planeringssynpunkter i större omfattning än för närvarande. Kungl. Maj:t skall enligt förslaget dels kunna förordna att vissa slag av företag obligatoriskt skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, dels genom särskilt beslut kunna förbehålla sig prövningen av tillåtligheten av visst företag. Förslaget innebär också att Kungl. Maj:t vid sin tillståndsprövning inte blir ovillkorligt bunden av särskilda hinderbestämmelser i VL utan med bortseende från dem kan ge tillstånd till företag som är av synnerlig betydelse från allmän synpunkt.

I fråga om vattendomstolarna innebär propositionen att dessa domstolar upphör att bestå som fristående enheter och knytes till tingsrättsorganisationen på samma sätt som fastighetsdomstolarna, dvs. vissa tingsrätter utses att vara vattendomstol. I sådan egenskap skall tingsrätten ha särskild sammansättning. Fullföljd av talan i vattenmål skall alljämt ske hos vattenöverdomstolen.

Förslaget att avskaffa vattendomstolarna som fristående organisatoriska enheter medför att nuvarande tjänster i domstolarna måste dras in. I anledning härav begäres i propositionen bemyndigande för Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga övergångsanordningar beträffande dessa tjänster.

Fastighetsdomstolarna, vid vilka f. n. endast handlägges miljöskyddsmål, föreslås få en väsentligt utvidgad kompetens. Utöver mål om fastighetsbildning, arrende och hyra, vilka enligt redan fattade beslut skall överföras till fastighetsdomstolarna, skall dessa enligt förslaget handlägga dels sådana mål som f. n. ankommer på ägodelningsrätt och expropriationsdomstol, dels vissa mål som nu prövas av allmän domstol men står fastighetsbildnings- och expropriationsmålen nära, dels slutligen vissa med arrende- och hyresmålen närbesläktade mål. Förslagen innebär att de nuvarande ägodelningsrätterna och expropriationsdomstolarna avskaffas.

I propositionen föreslås slutligen att bestämmelserna om fastighetsdomstols sammansättning och domförhet något jämkas samt att det blir möjligt att utse flera fastighetsdomstolar för samma område men med olika behörighet.

De föreslagna ändringarna avses träda i kraft den 1 januari 1972.

I motionen nr 1469 uttalas att propositionen tillgodoser de krav på vattenbyggandets infogande i den allmänna samhällsplaneringen som under senare år framförts från många håll. Motionären understryker vikten av att Kungl. Maj:t i sin prövning i vattenmålen inte påverkas av kortsiktiga bedömanden utan att en mer långsiktig, framsynt samhällsplanering eftersträvas. Motionären framhåller också att naturvärden, med staten som främste huvudman, väger tungt i samhällsplaneringen och att önskemålen att bevara naturområden visat sig vara särskilt konjunktürkänsliga. Motionsyrkandet innehåller i denna del att uttalandena i motionen om en långsiktig samhällsplanering ges Kungl. Maj:t till känna. Härutöver yrkar motionären, under åberopande av några remissinstansers önskemål, att även grannlagsmål och mål om servitut överföres från allmän domstol till fastighetsdomstol.

Utskottet ansluter sig till den i lagstiftningsärendet allmänt omfattade meningen att det föreligger ett alltmer trängande behov av ett samlat grepp över utnyttjandet av våra vattenresurser. Förslaget att anförtro Kungl. Maj:t tillåtlighetsprövningen i viktigare vattenmål synes ägnat att tillgodose detta behov och bör enligt utskottets mening genomföras. Utskottet vill emellertid understryka förslagets karaktär av ett provisorium i avvaktan på en slutlig lösning av frågan om utformningen av det vattenrättsliga prövningssystemet efter de riktlinjer som har angetts i direktiven för vattenlagsutredningen.

Reformens syfte kan i första hand sägas vara att hindra att större företag kommer till utförande om de står i strid med det allmännas långsiktiga bedömningar av hur våra vattenresurser bäst skall utnyttjas. Det gäller med andra ord bl. a. att undvika ekonomiskt olämpliga lokaliseringar, investeringar som på sikt kan visa sig felaktiga samt omfattande förstörelse av miljövärden. Uttalandena i motionen att det är av vikt att naturvårdsintressena blir beaktade och att bedömningarna grundas på mer långsiktiga överväganden synes i allt väsentligt stå i överensstämmelse med de tankegångar varpå propositionen sålunda grundats. Skäl att ge Kungl. Maj:t till känna vad motionären i den här delen anfört föreligger därför inte.

Utöver vad sålunda upptagits finner utskottet, såvitt gäller tillståndsprövningen i vattenmål, endast anledning understryka departementschefens uttalande att det är självfallet att Kungl. Maj:ts föreslagna dispensbefogenhet enligt 4 kap. 18 § tredje stycket VL skall utnyttjas endast då mycket starka skäl talar för att vattenbyggnadsföretag bör tillåtas.

Vad härefter gäller de i propositionen upptagna förslagen rörande fastighetsdomstolar och vattendomstolar ansluter sig utskottet i fråga om vilka målkategorier som bör tillföras fastighetsdomstolarna till departementschefens uttalande att det från olika synpunkter är angeläget

att varje allmän underrätt har en vidsträckt behörighet och att koncentration av vissa måltyper till särskilda domstolar därför inte bör komma i fråga i andra fall än då det är motiverat av speciella skäl. Huruvida sådana skäl föreligger beträffande tvister om servitut och grannlagsförhållande, vilka enligt det ovan redovisade yrkandet i motionen, mot vad som föreslås i propositionen, bör föras in under fastighetsdomstolarnas kompetensområde, är enligt utskottets mening tveksamt. Å ena sidan kan anföras att i dessa mål inte sällan uppkommer frågor av en beskaffenhet som fastighetsdomstolarna är särskilt skickade att pröva, och å andra sidan gäller att målen ofta rör frågor om ogiltighet eller jämkning av avtalsvillkor eller ersättningsfrågor, vilka icke bör undandragas allmän domstol. Vid en avvägning mellan dessa synpunkter finner utskottet, med hänsyn framför allt till vad ovan anförts om vikten av återhållsamhet när det gäller att koncentrera mål till särskilda domstolar, att den i propositionen föreslagna ordningen bör godtagas.

Beträffande frågorna om antalet fastighetsdomstolar och deras lokalisering, vilka endast i mindre utsträckning berörs av de framlagda lagförslagen men relativt ingående behandlas av departementschefen, vill utskottet ansluta sig till uppfattningen att principen, att fastighetsdomstolarnas domkretsar ej skall omfatta mer än ett län, inte bör frångås annat än i mycket speciella undantagsfall. Härför talar åtskilliga av de skäl som i samband med 1969 års reform av den allmänna underrättsorganisationen anfördes mot en alltför kraftig nedskärning av antalet domkretsar för de allmänna underrätterna, inte minst allmänhetens berättigade krav på en god rättsvård och en fullgod service. Utskottet noterar vidare med tillfredsställelse departementschefens förslag att öppna möjlighet att för samma geografiska område inrätta två eller flera fastighetsdomstolar, var och en med behörighet att handlägga vissa typer av mål. I anslutning härtill vill utskottet tillägga att det inte kan uteslutas att det, trots intresset av att inte onödigtvis splittra fastighetsdomstolsmålen på ett stort antal tingsrätter, framdeles kan visa sig erforderligt att i större län inrätta flera fastighetsdomstolar, var och en med sin domkrets och behörighet att handlägga alla typer av mål som hör till fastighetsdomstol. I sammanhanget vill utskottet slutligen understryka vikten av att reformeringen av fastighetsdomstolarna och domstolsväsendet i övrigt inte leder till någon minskning av antalet tingsrätter utöver vad som förutsattes vid den nyssnämnda underrättsreformen.

I övrigt föranleder propositionen icke något uttalande från utskottets sida. Utskottet tillstyrker således att de framlagda förslagen antages i oförändrat skick och att Kungl. Maj:t bemyndigas att vidtaga de övergångsanordningar som kan bli erforderliga beträffande nuvarande tjänster i vattendomstolarna.

Utskottet hemställer

att riksdagen

1. antager de genom propositionen 1971: 106 framlagda lagförslagen,
2. avslår motionen 1971: 1469 såvitt gäller tillståndsprovningen i vattenmål,
3. avslår motionen 1971: 1469 såvitt gäller överförandet till fastighetsdomstol av grannelagsmål och mål om servitut,
4. bemyndigar Kungl. Maj:t att vidtaga de övergångsanordningar som kan behövas beträffande nuvarande tjänster i vattendomstolarna.

Stockholm den 18 maj 1971

På justitieutskottets vägnar

ASTRID KRISTENSSON

Närvarande: fru Kristensson (m), fröken Mattson (s), herrar Ernulf (fp), Larfors (s), Johansson i Växjö (c), Jönsson i Malmö (s), Westberg i Ljusdal (fp), Schött (m), Polstam (c), fru Nordlander (vpk), fru Bergander (s), herrar Fransson (c), Karlsson i Ronneby (s) och fru Gradin (s).

